



Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2554

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԹԻԻ 11

No. II
THE GREAT COMPANION

ՄԵԾ ԸՆԿԵՐԸ

ԳՐԵՑ

ԼԱՅՄԸՆ ԷՊԸԹ



Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

1921

244
5-67

244

5-67

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԹԻՒ 11

No. II
THE GREAT COMPANION

ՄԵԾ ԸՆԿԵՐԸ

ԳՐԵՑ

ԼԱՅՄԸՆ ԷՊԸԹ



Հրատարակութիւն Ամերիկեան Պոռն Ընկերութեան

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՄԱՏԹԵՆՍԵԱՆ

1921

2001

2010

38670.67

բաշխութեան ու դարմանումին համար: Բայց մեծագոյն կորուստք, զոր աշխարհ ըրաւ այս մեծ աղէտին առթիւ, ոչ նիւթականն էր, ոչ ալ սննեսականը: Բարոյական ու հոգեւոր աշխարհի կորուսներն ու աւերները ժստօրէն անչափելի ու մեծապէս աւաղելի են: Շատ հոգիներ մահացան, շատ նկարագիրներ փայայուեցան, շատ բարոյականներ խաբարեցան, շատ հաւաստներ խախտեցան ու Բարիին շինող Ձեռքին սփանչելի շատ մը ձեռակէտներ փնջացան առ յաւիտ:

Բայց հիմա ժամ է գործելու ամեն անոնց, որոնք Յաւիտեանական Միակ Բարիին, ամենաբարին Աստուծոյ, բարձրացնող զօրութեամբ գօտեպնդուած՝ պիտի սկսին վերաշինութեան սուրբ գործին՝ հոգիներու աշխարհին մէջ: Վերջին դժբախտ փորձառութեամբ ա՛յլ աւելի գիտակցեցանք թէ շատ դիւրին է փանդելը, նոյն աստե՛ն արդէն գիտէինք թէ շատ ու շատ դժուար էր շինելն ու մանաւանդ վերաշինելը: Բայց այդ պատճառ մը չէ որ չվերսկսինք շինութեան նուիրական գործին, որուն կամաւոր ու համոզուած գործիչները ըլլալ բարձր առանձնաւոր հոռմն է իւրաքանչիւր Քրիստոնեայի:

Հետեւաբար, մենք եւս, հոգեւին գիտակից այդ սուրբ գործին կենսական կարեւորութեան ու անյետաձգելի պահանջին՝ բարոյական եւ հոգեւոր վերաշինութեան սաստառած ըլլալու միակ բաղձանքով կը հրահարակենք ներկայ *Վերաշինութեան Մասե՛նաշարը*, որ՝ կը յուսանք թէ՛ Աստուծոյ Սբ. Հոգիին շնորհովը անկործանելի վերաշինութիւն յառաջ պիտի բերէ ընթերցողներու հոգիներուն մէջ:

Յաւիտեանական Ասուեր չէ: Աստուած ոչ միայն Հոն է, այլ եւ Հոս, կեանքի այդ շունչիդ մէջ, այդ արարելիդ եւ խորհուրդիդ մէջ, ապա թէ ոչ՝ ոչ ուրեք է: Իմաստութիւն է միտք պահել զայս:

ԹՈՍՂՍ ՔԱՐԼԱՅԼ

Խօսէ անոր, զի կը լսէ,

Հոգին Հոգւոյն կրնայ խօսիլ.

Աւելի մօտ է քան մեր շունչ,

Աւելի մօտ քան ձեռք ու ոտք:

ԱԼՖՐԷՏ ԹԷՆԻՍԸՆ

Մեր Աստուածը, մօտ է ըսուելու չափ իսկ, չը հեռանար երբեք:

ՖՐԷՏ. ՈՒ. ՖԷՅՊԸՐ

«Երանի անոնց որ սրտով մտաւոր են, վասն զի անոնք պիտի տեսնեն զԱստուած:»



ՄԵԾ ԸՆԿԵՐԸ

Ա

ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՍՏՈՒԱԾԸ

Արդի գրականութեան ամէնէն սրտաշարժ արտայայտութիւններէն մին է Փրոֆ. Գլիֆըրտի սա ողբը. «Մենք տեսանք որ գարնան արեւը թափուր երկինքէ մը կը ծաղէր լուսաւորելու համար անհոգի երկիր մը: Կատարեալ տխրութեամբ զգացինք թէ Մեծ Ընկերը մեռած է: Յուսանք որ մեր զաւակներն այդ վիշտը ճանչնան ապշահար կարեկցութեան անդրադարձեալ լուսովը միայն:»

Ըսել թէ Մեծ Ընկերը մեռած է՝ Աստուած չկայ ըսել չէ: Մեռեալներն ալ կ'ապրին: Բայց աւնոնց ու մեր միջև ամէն հաղորդակցութիւն և ընկերակցութիւն անկարելի կը թուին շատերու: Նմանապէս մեզի ժամանակակից շատերու, Եկեղեցիէն դուրս գտնուող շատերու և Եկեղեցիին մէջ գտնուող ոմանց անծանօթ փորձառութիւն է կենդանի Աստուծոյ մը հետ կենդանի ընկերակցութիւնը: Կը հաւատան անոնք «ենթադրական Աստուծոյ մը», Քարլայլի տաացուածով. բայց լոկ ենթադրութիւն է ան իրենց համար: Կը պրպտեն

անոնք անցեալ դարերը՝ ապացուցանելու համար Աստուած մը որ ինքզինք յայտնեց դարեր առաջ։ Յուսով կ'ապաստեն Աստուծոյ մը որ ինքզինք պիտի յայտնէ ապագային մէջ։ Սակայն չեն գիտեր Աստուած մը որ հոս իսկ է հիմա, Աստուած մը որ յաւիտենական ներկայութիւն է, Աստուած մը զոր կրնան իրենք տեսնել ինչպէս Աբրահամ տեսաւ, որու հետ կրնան իրենք խօսիլ ինչպէս Մովսէս խօսեցաւ, որ քաջասրտութիւն կը ներշնչէ իրենց ինչպէս ներշնչեց Գեղէոնի, յոյս՝ ինչպէս Նաայիի և փառաբանութիւն ինչպէս Դաւթի։ «Մեր հաղորդութիւնը Հօրը հետ է, ու իր Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի հետ»։ Այս նուիրական խօսք է իրենց համար, բայց չյայտնեն իրական փորձառութիւն մը։ «Ձեզ որք չեմ թողուր,» կ'ըսէ Քրիստոս։ Բաղմաթիւ որք Քրիստոնեաներ կան, որոնց համար տարտամ աւանդութիւն կամ հաղիւ նուազ տարտամ յոյս է Հայրը, բայց ոչ կենդանի ներկայութիւն։

Այս էջերը գրեցի հաւատալուս համար թէ Աստուած է Մեծ Ընկերը, թէ որք թողուած չենք մենք, թէ կրնանք անոր ընկերութիւնը վայելել։ Գրեցի, ոչ թէ ճշմարտութիւն մը ապացուցանելու, այլ՝ կենդանի, ներշնչող ու տիրապետող հաւատք մը արտայայտելու համար։

Բ

ԶԱՍՏՈՒԱԾ ՈՐՈՆԵԼ

Փրոֆ. Քլիֆըրտի ողբն ինքնին վկայ է սա ճշմարտութեան թէ մարդուս հոգին Աստուծոյ ընկերութեան կը տենչայ։ Ամէնս ալ գիտութեամբ թէ

անգիտութեամբ Մեծ Ընկերը կ'որոնենք։ Ուսումնասիրութիւն, արուեստ, երաժշտութիւն, գրականութիւն, կառավարութիւն, ճարտարարուեստ, ամէնն ալ էապէս Անհունը կ'որոնեն։ Այս է գիտութիւնը — ոչ թէ խմբել հոս հոն ցրուած երեւոյթները, այլ գտնել երեւոյթներուն մէջ այն միութիւնը որ զանոնք ամէնը միմ ամբողջի մը մաս կը հանդիսացնէ։ Այս է արուեստը։ Արուեստագէտն իրապէս չստեղծեր, կը գտնէ։ Գեղեցկութեան ամէն կերպարանի ետին անհուն միութիւն մը կայ, և արուեստագէտին ջանքն է այդ միութիւնը, այդ ներքին ու յաւիտենական գեղեցկութիւնը տեսնել և ուրիշներու տեսնել տալ։ Նմանապէս երաժշտին ջանքն է դաշնամուրէն այն ձայնը հանել զոր ինք իր հոգին մէջ լսած է։ Նայեցէք ինչպէս կը փորձէ մերթ այս լարը, մերթ միւսը, և վերջապէս «Գտայ,» կը դռչէ, «գտայ,» Խնչ կ'ընէ ան։ Արդէն իսկ դոյ դաշնակութիւն մը կը փնտռէ։ Չստեղծեց զայն։ Այլ բերաւ անլսելիին սահմանէն լսելիին, աննիւթին սահմանէն նիւթականին, սահմանը։

Ինչ որ ճշմարիտ է ուսումնասիրութեան մասին՝ ճշմարիտ է նաև կեանքի մասին։ Ամէն մարդու կեանք գիտակից կամ անգիտակից որոնում է անհունին և յաւիտենական իրականութեան։ Խնչ կ'ընէ բժիշկը։ Կը ջանայ ստուգել թէ որո՞նք են առողջութեան օրէնքները։ Չգնեն զանոնք, այլ կը գտնեն։ Խնչ կ'ընէ իրաւագէտը։ Եթէ ճշմարիտ իրաւագէտ է, կը ջանայ գտնել թէ ինչ են իրաւունքի օրէնքները։ Ինք չստեղծեր։ Կան անոնք, միշտ կային և միշտ պիտի կենան։ Դատարանները

կրնան չյարգել օրէնսգիր իշխանութիւնները կրնան բռնաբարել զանոնք, բայց դարձեալ կը մնան, ու կը պահեն անոնք իրենց ոյժը: Եւ իրաւագէտն ու պետական մարդը ջանադիր են գտնել թէ ի՞նչ են բարոյական այս օրէնքները, որոնք ֆիզիքական օրինաց չափ ճշմարիտ են և զորոնք իրենք անկարող են ստեղծել, ինչպէս գիտուններն անկարող են ֆիզիքական օրէնքներն ստեղծել:

Երկրագործն ու տարազագործն ալ Աստուծոյ գործակից են: Անոնք ալ կը ջանան գտնել Բնութեան ետին գտնուող Աստուածային օրէնքները: Աստուծոյ գործակից են, գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ, անօգուտ նիւթը օգտակար նիւթի փոխարկելու, ստորինէն բարձրագոյն վիճակի վերածելու մէջ: Անոնք ալ զԱստուած կը հետապնդեն, իրապէս զԱստուած և աշխարհի մէջ Աստուծոյ գործելու կերպը կը փնտռեն:

Հոգեկան խորին փորձառութիւններով հետզհետէ կը գիտակցինք մեր ըրածներուն: Երբ վիշտ դայ և զաւակ, ամուսին կամ սիրելի մը մեր տեսութենէն խլուի, ինչպէս Եղիա Եղիսէի տեսութենէն խլուեցաւ իբր հրեղէն կառքով, և հովիւ ու բարեկամներ չկրնան մեղ մխիթարել, այն ժամանակ ձայն կ'առնէ սրտին անբացատրելի աղաղակը և կը գոչենք, «Երանի՜ թէ կարող ըլլայի գտնել զոնիկա:» Շուտ թէ ուշ ամէն մարդ կը գիտակցի այս որոնումին: Շուտ թէ ուշ ամէն մարդ փափաքելով կը փափաքի ճանչնալ երկրաւորէ աւելի զօրեղ ու ընտիր բարեկամ մը, երկրաւորէ աւելի իմաստուն ու ճշմարիտ աստեան մը և երկրաւորէ աւելի ընդարձակ ու Աստուածային կեանք մը:

Բոլորովին զուր ջանք է այս պրպտումը խափանել՝ ըսելով թէ անօգուտ է: Չգիտականը կըրնայ մեզի ըսել, «Ամէն տեղ խուզարկեցի և չեմ կրնար զԱստուած գտնել: Անկարող ենք գիտնալ ինչ որ չենք կրնար տեսնել, և որովհետեւ չենք կրնար զԱստուած տեսնել, անկարող ենք զայն գիտնալ: Մի փնտռէք զայն:» Այսպէս կ'ըսէ Չգիտականը տարիներէ ի վեր, և սակայն աշխարհ կը շարունակէ իր խուզարկութիւնը: Չգիտականութիւնը եկեղեցիին լաւ ծառայութիւն մատուցած է՝ վարդապետականութեան յիմարութիւնը ցոյց տալով: Սորվեցուցած է մեզի թէ կշիռ մը չկայ որով կարենանք կշռել զԱստուած, ոչ ալ մտաբանական քարտէս մը՝ որով կարենանք զաղափար կազմել անոր վրայ: Առ առաւելն, «չառէն քիչը գիտենք և չառէն քիչը կը մարգարէանանք:» Սակայն Չգիտականութիւնը չկրնար զԱստուած փնտռելէ դադարեցնել հոգին: Տակաւին գիտունը կը շարունակէ փնտռել Միակ Զօրութիւնը բոլոր զօրութիւններուն ետին: Տակաւին տարազագործը Աստուածային զօրութեան նոր արտադրութիւններ կը փնտռէ նիւթի նոր բաղադրութիւններու և բնական ոյժերու նոր կիրարկումներու միջոցով: Տակաւին իրաւագէտն ու պետական մարդը Յաւիտեանական Օրէնսգիրն յատուկ նոր յայտնութիւններ կը փնտռեն նորանոր այն կերպերուն մէջ, որոնցմով անոր անփոփոխելի արդարութիւնը պատշաճեցուած է մարդկային ընկերութեան փոփոխական պայմաններուն: Տակաւին արուեստագէտն ու հրաժիշտը տեսանելի և անտեսանելի արուեստին, լսելի ու անլսելի ձայներու ամբողջ կալուածը կը խուզարկեն Անհուն

ու Յաւիտենական Գեղեցկութեան նոր մէկ դրուագը գտնելու համար :

Աստուծոյ նկատմամբ ոչ մէկ յայտարարութիւն կարող է հոգին գոհացնել իր այս Աստուածախնութեան մէջ : Ոչինչ կրնայ անձամբ զայն գտնելու , անձամբ անոր հետ հաղորդակցելու , անձամբ անոր հետ ընկերակցելու իրողութեան տեղը բռնել : Հեղինակութիւնը կրնայ բան մը ընել մեզի համար : Բայց բաներ կան զորս երբեք չկրնար ընել , հաւատքի՝ հեղինակութիւն ըլլայ թէ եկեղեցւոյ կամ Աստուածաշնչի : Հեղինակութիւնը կրնայ մեզ համոզել թէ Պէթովընի երաժշտութիւնը լաւագոյն է քան Սանքիի երաժշտութիւնը , և կրնանք այս յայտարարութիւնն ընդունիլ երաժշտական մասնագէտի մը կողմէ ըլլալուն համար : Սակայն մասնագէտին յայտարարութիւնը մեզի հրճուանքի սարսուռ մը կրել չտար ի լուր Պէթովընի համանուագներուն : Ամէն ոք անձամբ ընդունելու և լսելու է Պէթովընի պատգամը : Մասնագէտ մը կրնայ մեզի ըսել թէ Պրատնինիի բանաստեղծութիւնը լաւագոյն է քան մեր օրաթերթերու բանաստեղծական հասարակ հրատարակութիւնները : Եւ կրնանք հաւատալ , վասն զի ըսողը մասնագէտ է : Բայց այս վկայութիւնն ընթերցողին չտար կեանքի այն սարսուռը զոր Պրատնինի կրնայ տալ՝ զինք գնահատողին : Սուրբ Գիրքը կրնայ բարեպաշտ ընթերցողին ըսել թէ Աստուած աշխարհի մէջ կ'ապրէր տասնըինը դար առաջ , ընթերցողն ալ կրնայ հաւատալ : Բայց այս չտար այն կեանքը զոր Աստուած կու տայ : Եկեղեցին կրնայ բարեպաշտ եկեղեցականին ըսել թէ Աստուած իր եկեղեցիին մէջ է , եկեղեցականն ալ

կրնայ հաւատալ : Բայց այս չտար այն կեանքը զոր Աստուած կու տայ :

Աստուծմէ դատ ոչինչ կրնայ գոհացնել Աստուածախնութիւնը : Պէտք է որ սորվինք ճանչնալ զինք ինչպէս Արքայամ ճանչցաւ , ինչպէս Դաւիթ ճանչցաւ , ինչպէս Եսայի ճանչցաւ , ինչպէս Պողոս ճանչցաւ , ապա թէ ոչ՝ մեր որոնումն ի դուր է , մեր տենչը չգոհանար : «Երանի թէ կարող ըլլայի գտնել զանիկա» : Մարդկութեան աղաղակն է այս , և Աստուած միայն կարող է զայն գոհացնել : Եւ կը գոհացնէ : Հոգին կրնայ զԱստուած գտնել : Իստահակ ինչպէս ճանչցաւ զԱստուած : Երբեք տ'սիլ չունեցաւ ոն : Հապա Յովսէփ : Միթէ միայն երագի մէջ տեսնելով ճանչցաւ զայն : Հապա Մովսէս : Ինչպէս ճանչցաւ զայն՝ Սինայի մէջ երես տո երես տեսնելէն առաջ : Միթէ միայն Արարիչ մը կ'երեւկայէր : Եւ եթէ այսպէս էր , ինչ բան կարծել տուաւ անոր թէ այրող մորենիին մէջէն խօսողն Աստուած էր : Հապա Սամուէլ : Միթէ ամբողջ իր ծանօթութիւնը խորհրդաւոր այն Զայնէն ստացաւ որ զինք անկողնէն կանչեց խորանին մէջ : Հապա Դաւիթ : Ինչ բան կարծել տուաւ անոր թէ իր հովիւը Տէրն է և խոտաւէտ արօտներու և հանդարտ ջուրերու քով կ'առաջնորդէ զինք : Հապա ՃԳ Սաղմոսին հեղինակը : Ինչպէս գիտցաւ ան թէ Տէրը կը ներէ իր բոլոր անօրէնութիւնները , կը բժշկէ իր բոլոր հիւսնդութիւնները , կը փրկէ իր կեանքը ապականութենէ և կը պսակէ զինք ողորմութիւնով ու գթութիւնով : Հապա Եսայի : Ինչպէս գիտցաւ թէ «Տէրովր ապաւինողներուն ոյժը պիտի նորոգուի , և անոնք արծիւներու պէս թռ-

ւերով վեր պիտի ելլեն, պիտի վազեն ու չթուլնան, պիտի քալեն ու չյոգնին:»

Հոգին կրնայ զԱստուած ճանչնալ և գիտնալ թէ Աստուած կը հրահանգէ, կ'առաջնորդէ, կը ներէ, կը փրկէ, կը զօրացնէ և կը ներշնչէ իրեն վստահող հոգին, ճիշտ ինչպէս Իսահակ, Մովսէս, Սամուէլ, Դաւիթ ու Յսայի ճանչցան զայն ու անոր օգնութիւնը, և ոչ ուրիշ կերպով: Այս գիտութիւնն այսօր նոյնքան կենսական ու իրական է, հաղորդակցութիւնն ալ նոյնքան իսկական որքան եղած է երբեք: Գաղափարները թէ Աստուած չկայ, թէ Աստուած չկրնար ինքզինք ճանչցնել մարդոց, թէ կրնայ ճանչցուիլ միջնորդով միայն, կա՛մ առանձնաշնորհալ դասակարգութեան և կա՛մ վաղեմի գրականութեան մը միջոցով, այս ամէնը նոյն ընդհանուր անհաւատութեան այլադան փուլերն են: Սուրբ Դիրքը կը սորվեցնէ ոչ թէ ժամանակաւ Աստուած կար, այլ թէ միշտ կայ, ոչ թէ մարդը ժամանակաւ ճանչցաւ զայն, այլ թէ մարդիկ միշտ կրնան ճանչնալ զայն: Կը վարդապետէ թէ Աստուած Բնութեան աշխարհին մէջ ալ է, մարդոց աշխարհին մէջ ալ, և թէ զայն տեսնել չկարենալ՝ կուրութիւն է և անոր խօսիլ չկարենալ՝ խլութիւն ու համրութիւն:

Սուրբ Գրոց այս վարդապետութիւնը մեծ թաւերագիրներու ալ վարդապետութիւնն է: «Իմաստասիրութիւն մը կայ,» կ'ըսէ Վիքթոր Հիւկօ, «որ կ'ուրանայ Անհունը: Իմաստասիրութիւն մ'ալ կայ, ախտաբանօրէն դասաւորուած, որ կ'ուրանայ տեսնուածը: Այս իմաստասիրութիւնը կը կոչուի կուրութիւն: Զգայարանի մը պակասը ճշմարտու-

թեան աղբիւրի մը վերածել՝ կոյր մարդու յատուկ առաջնակարգ յանձնապատասխանութիւն է:»

Գ

ԹԱՔՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Մենք չենք գտներ զԱստուած, վասն զի ուղիղ տեղ չենք փնտոհր զինք: Կը խորհինք թէ շատ հեռու է մեզմէ և երբեմն կու գայ մարդոց երևիլ մեծվայելչութեան ու զօրութեան մեծ հանդէսներով, ինչպէս Նզելիէլի երեցաւ խորհրդաւոր զարմանալի փառքով Քաղդէացիներու երկրին մէջ: Սակայն Սուրբ Գրոց մատենագիրներն իրրե ներկայ կը նկատեն զայն ամէն հասարակ տեղերու և մարդկութեան ամէն հասարակ փորձառութիւններու մէջ: Մենք կը խորհինք թէ ան ինքզինք կը յայտնէ քանի մը ընտրեալներու որ կրօնական տաղանդ ու տեսանողական կարողութիւն ունին բացառիկ և հազուագիւտ: Բայց Սուրբ Գրոց մատենագիրները կը ներկայացնեն զայն իրրե բոլոր մարդոց, ամէն խառնուածքի և ամէն տրամադրութեան տէր մարդոց, Աստուածը:

Նթէ դարձեալ դաշտի քաղաքները կործանին և այցելու հրեշտակ մը մեզի մեկնէ զայն, եթէ դարձեալ ծովուն ջուրերը ճեղքուին որպէս զի Իւրայէլ մը անոր մէջէն ցամաքով քալէ, և կոհակներն երկու կողմէն լարձրանան ու պաշտպանութեան պարիսպ կազմեն, պիտի հաւատասնք Աստուածային ներկայութեան: Սակայն Սուրբ Գրոց մատենագիրները ոչ նուազ կը հաւատային թէ Աստուած ներկայ է Բնութեան ամենահասարակ երևոյթ-

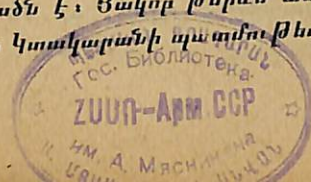
ներուն մէջ : Արդարեւ Բնութեան ամենահասարակ երևոյթները նոյնքան մեծ ազացոյցներ են անոր խորհրդաւոր զօրութեան ու ներկայութեան որքան ուրիշներ որ մեր վրայ եղական ապաւորութիւն կը գործեն : Երկրաշարժի կամ սաստնութեան պէտք չկայ անոր վկայ ըլլալու համար : Հովիտները ոռոգող աղբււրները, հողէն բուսնող խոտերը, հանքային նիւթերու մշտնջենական փոխակերպումը բուսական կենսապահ արտադրութիւններու, մօլորակներու սովորական շարժումն իրենց ծիրերուն մէջ, ասոնք ալ «կը պատմեն Աստուծոյ փառքը և անոր ձեռքերուն գործերը կը ցուցնեն» :

Ձորերուն մեջ աղբիւրներ կը դրկէ .
 Ձուրերը լեռներուն մէջէն կ'երթան :
 Անոնք բոլոր դաշտի գազաններուն կը խմցեն .
 Ու վայրի ետեր իրենց ծառաւորներ կ'անցնեն :
 Անոնց քով երկինքի քոչունները կը բնակին ,
 Ոսերուն մէջէն ձայն կու տան :
 Անիկա իր վերնասուններէն լեռները կը ջրէ .
 Քու գործերուդ պտուղէն երկիր կը կտանայ :
 Անիկա անասուններուն համար խոտ կը բուսցնէ,
 Ու մարդուն ծառայութեան համար՝ բոյս ,
 Որպէս զի կերակուր հանէ երկրէ ,
 Ու զինի՝ որ կ'ուրախացնէ մարդուն սիրտը ,
 Եւ իւր՝ որ անոր երեսը կը փայլեցնէ ,
 Ու հաց՝ որ կը հաստատէ մարդուն սիրտը :
 Տերոջը ծառերը կուտ են ,
 Լիբանանի եղելիւնները՝ գորոնք ինք սնկեց :
 Հոն քոչունները բոյներէն կը շփեն ,
 Ու արագիլին բնակարանը մայրերուն վրայ է :

Բարձր լեռները այծեամբերուն ապաւեն են ,
 Ու վիմեր՝ ճագարներուն :
 Ժամանակներու համար լուսինը սեղծեց .
 Արեգակը իր մտքերը կը ճանչնայ :
 Խաւարը կը դնես ու գիշեր կ'ըլլայ ,
 Որուն մեջ անհատին բոլոր գազանները կը պըսքսին :
 Առիւծներուն կորիւնները կը մոնչեն յափտակութեան համար ,
 Ու Աստուծոյ իրենց կերակուրը կը խնդրեն :»
 Սաղ . ՃԳ . 10 - 24 :

Ինչպէս ինք Բնութեան ամէն հասարակ երևոյթներուն մէջ է , նոյնպէս ներշնչող , առաջնորդող , պաշտպանող , փրկող ներկայութիւն է մարդոց բոլոր փորձառութիւններուն մէջ : Բանաստեղծին ու մարգարէին Աստուածն է , բայց ոչ աւելի քան խանութպանին ու օրականով աշխատողին : Արահամ տեսիլներու մարդ էր , որ իր բնիկ երկրէն ելաւ առանց գիտնալու թէ ո՛ր կ'երթար , և Աստուած մը փնտռեց աւելի հոգեւոր քան ինչ որ յայտնած էր իր հայրերուն երկիրը : Աստուած երեւակայութեան մարդոց Աստուածն է : Իսահակ էր հասարակ մարդ մը որ տեսիլ չունեցաւ և երազ չտեսաւ , բայց ընդհանուր բազմակնութեան շրջանի մը մէջ հաւատարիմ մնաց իր կնոջ և ընդհանուր պատերազմի շրջանի մը մէջ խաղաղութիւն փրկողն ու հետապնդեց : Աստուած հասարակ մարդոց Աստուածն է : Յակոբ թերեւս ամէնէն գծուծ մարդն էր Հին Կտակարանի պատմութեան մէջ : Իր կեանքն

7
9
-
6
7
0
-
0
7
0
3



սկսաւ խիստ սակարկութեամբ մը խարելով նեղութեան մէջ գտնուող իր եղբայրը։ Ապա խաբեց օրհասական վիճակի մէջ գտնուող իր կոյր հայրը։ Ապա սակարկեց իր առաջին աղօթքին մէջ, ըսելով, «Եթէ Աստուած ինծի հետ ըլլայ, ու այս երթալու ճամբուս մէջ զիս պահէ, և ինծի ուտելու հաց ու հագնելու հանդերձ տայ, և իմ հօրս տունը խաղաղութեամբ դառնամ, Տէրը ինծի Աստուած ըլլայ։» Եւ Աստուած անոր Աստուածն եղաւ և կրթիչ երկարամեայ վիշտերու միջոցով նուաճեց անոր գծով թիւնը և մաքրագործելով բերաւ հասուց զայն, խոր ծերութեան մէջ, պատկառելի մարդու մը խաղաղ ու երջանիկ վիճակին։ Աստուած գծովներուն և անարգներուն իսկ Աստուածն է։

Մենք հակամէտ ենք խորհիլ թէ Աստուած ինքզինք մարդոց կը յայտնէ կարգ մը որոշ ու սուրբ վայրերու մէջ, թէ կրնանք զինք գտնել մի միայն եկեղեցիին, ներքնասենեակին, և փոթորիկին մէջ կամ լեռնակատարին վրայ։ Բայց Աստուած, որ եսայիի եկաւ տաճարին մէջ, Մովսէսի ալ եկաւ անոր աքսորին մէջ, Գեղէնի ալ՝ երբ գաղտնապէս ցորեն կը ծածէր հնձանին մէջ, Դաւթի ալ՝ երբ դեռ կարմրայտ պատանի էր և հօրը ոչխարները կ'արածէր Հարաւային Հրէաստանի բլրակողերուն վրայ, Պողոսի ալ՝ որ անողոք խղճով ու մարդասպանական ծրագրով սպառնալիքներու էր։ Ինչ որ Յակոբ ըսաւ, երբ իր երկնային սանդուխի երազէն արթննալով զլիւին քարէ բարձր տեսաւ, կրնանք ամէնս ալ ըսել ամէն ժամանակ. «Իրաւցընէ Տէրը այս տեղ է եղեր, ու ես չգիտցայ։»

Ինչպէս ինք կեանքի հասարակ վայրերուն մէջ է, նոյնպէս կը խօսի մեզի մեր հասարակ փորձառութիւններուն մէջ։ Մենք գաղափար մը ունինք թէ մեր մտքին միայն տրտատովոր, վերացնող ու երկնային թռիչները կը ներշնչուին Աստուծմէ։ Բայց այս չէ սրբազան մատենագիրներուն գաղափարը։ Ամէն կեանքի գաղտնիքը և աղբիւրն Աստուած է։ Ան է ամէնուն վրայ և ամէնուն մէջ։ «Անով կ'ապրինք և կը շարժինք ու կանք։» Մարդկային ամէն տեսակ գործունէութիւններու աղբիւրն անհունին ու յաւիտենականին մէջ է։ Սուրբ Գրոց մատենագիրներուն այս գաղափարը, թէ Աստուած է աղբիւրը և ներշնչողը մտքի բոլոր ամենահասարակ գործողութիւններուն, ուշագրաւ կերպով կը լուսաբանուի Հերկողին սա Գեղճով։

«Ականջ տուէ ու իմ ձայնս լսեցիք».

Մտիկ քեզ ու իմ խօսքս լսեցիք».

Միքի հերկողը ցանելու համար միշտ կը հերկէ՞.

Միշտ իր երկիրը կը բանայ ու անոր կոտերը կը տափանէ՞.

Անոր երեսը շիկեցիկն ետք՝

Միքի արջնդեղը ու չամանը չը՞ ցաներ, եւ ցորենը կ'արգով ու գարին որոտուած տեղը,

եւ հաճաք իր սահմանին մէջ չը՞ դներ։

Վասն զի իր Աստուածը կրթութիւն կու տայ անոր,

ու կը սորվեցնէ քե ի՛նչ պէտք է ընել։

Քանզի արջնդեղը կամուսալով չծածուիր.

ու չամանին վրայ սալին անիւր չդառնար.

Հապա արջնդեղը գաւազանով

ու չամանը ցուպով կը քօրվուի։

Հացին ցորենը կը կոխուի .
 Բայց զանիկա միտ չծեծեր ,
 Ու սայլին անիւր զանիկա չկոտրէր ,
 Եւ ձիերը զանիկա չեն փռեր :
 Ասիկա ալ զօրաց Տերոյմէն կ'ելլէ ,
 Որուն խորհուրդը սփանչելի է ,
 Ու անոր իմաստութիւնը գերազանց է :»

Ես . ԻԸ . 23 - 29 :

Չապասենք ուրեմն որ արտասովորը բերէ մեզի
 Աստուծոյ ներկայութեան յայտնութիւնը : Փընտ-
 աենք զինք ոչ թէ դուրսը , այլ մեր ներսի դին :
 «Մի ըսեր քու սրտիդ մէջ , Ո՞վ պիտի ելլէ երկինք ,
 (այսինքն Քրիստոսը իջնելու .) կամ թէ Ո՞վ պիտի
 իջնէ անդունդը , (այսինքն Քրիստոսը մեռելներէն
 հանելու :) Հապա ի՞նչ կ'ըսէ . Խօսքը քեզի մօտ է ,
 քու բերնիդ մէջ և քու սրտիդ մէջ է . այսինքն հա-
 լատքին խօսքը զոր մենք կը քարոզենք :» Խղճի
 ամէն ձայն որ առաքինութեան կը հրաւիրէ կամ
 մոլութենէ կ'զգուշացնէ , Ըրէ կամ Մի ըսեր՝ ըսե-
 լով , ումէն վիշտ որ կը կրուի ի դուր վատնուած
 անցեալի մը համար , ամէն տխուր խոստովանու-
 թիւն թէ «ըրի ինչ որ պէտք էր ընել և չըրի ինչ
 որ պէտք էր ընել ,» ամէն ներշնչում որ մեր ու-
 շադութիւնը բարձր , ազնիւ և ընտիր ապագայի
 մը կը դարձնէ և վերին բարձունքներէն ինծի հե-
 տեցէք՝ կ'աղաղակէ , այո , ուրիշի համար վե-
 հանձնակաւ կամ անձնուրաղ ծառայութեան ամէն
 հրաւէր , կարօտեալներու օգնելու , տառապեալնե-
 րու զթալու և մոլորեալներու ողորմելու ամէն
 մղում , Աստուծոյ ձայնն է մեր ներսի դին խօսող :

Աւելին կայ . մեր մտքին բոլոր հասարակ գործո-
 ղութիւնները վկաներ են , եթէ զգանք միայն , Ա-
 նոր ներկայութեան՝ որմէ է բոլոր մեր կեանքը և
 որմէ կրնայ , եթէ թոյլ տանք միայն , մեր բոլոր
 կեանքը կառավարուիլ ու զօրանալ միանգամայն :

Առաքինութեան աղբիւր է միակ .

Իմէ կը բխի ամեն սուրբ խորհուրդ .

Իմով կը շահուի ամեն յաղթանակ .

Ինք միայն կու տայ մեր հոգւոյն յագուրդ :

Մեր անձերուն հետ խօսիլ՝ Աստուծոյ հետ խօ-
 սիլ է : Եթէ ըսէ մէկը թէ վտանգաւոր խօսք է այս ,
 թող վերակազմէ զայն Սաղմոսերգութիւն սա բառե-
 րով , «Տէրը պիտի լսէ իրեն կանչելու առեւտ : Դո-
 ղացէք ու մեղք մի գործէք . խօսեցէք սիրտերնուդ
 հետ անկողիններնուդ վրայ ու լռեցէք :» Լռել ու
 մեր սրտին հետ խօսիլ՝ Աստուծոյ հետ խօսիլ է :
 Անորն է մեղմ ու բարակ ձայնը զոր կը լսենք մեր
 հոգիներուն լռութեան մէջ :

Դ

ՏԵՍՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ամէն բարի մարդ չունի իր մէջ Աստուածային
 ներկայութեան գիտակցութիւն : Ոմանք լուսով կը
 քալեն՝ առանց ճանչնալու լոյսը որով կը քալեն :
 Աստուծոյ հնազանդելու համար անհրաժեշտ չէ
 զԱստուած տեսնել , ծակասամարտի դաշտին
 վրայ զինուորը կրնայ ընդհանուր հրամանատարին
 հրամաններն ընդունիլ վեցեակ մը երկրորդական

հրամանատարներու յաջորդական միջնորդութեամբ և հաւատարմօրէն հնազանդիլ այն հրամաններուն՝ առանց երբեք տեսնելու այն անձը որմէ կու գան անոնք։ Միւս կողմէ, կրնայ տեսնել անձը որմէ կու գան անոնք և անհաւատարիմ ըլլալ անոր։

Ամէն բարեպաշտ մարդ ամէն ժամանակ նոյն-չափ գիտակից չըլլար Աստուծոյ ներկայութեան։ Այդ գիտակցութիւնը կը մթազնի մեղքէ տարբեր պատճառներով։ Վիշտ, երկմտութիւն, կեանքի առեղծուածք, ֆիզիքական տկարութիւն, բնական խառնուածք, մարմնական դուստ յողնութիւն, կրնան մթազնիլ զայն։ Հաւանօրէն բազմաթիւ պարկեշտ մարդիկ Չգիտականութեան մօտ փորձառութիւններ կ'ունենան։ Այսպիսի էր Յորայ փորձառութիւնը։

«Անա դեպի արեւելի կ'երթամ, ու անիկա չերեւնար,

եւ դեպ ի արեւմուտս՝ ու զանիկա չեմ նամարեր։

Դեպ ի հիւսիս կ'երթամ, ուր ինք կը գործէ,

Բայց զանիկա չեմ կրնար դիտել։

Հարաւային կողմը կը պահուի,

Ու չեմ կրնար տեսնել զանիկա։»

Սակայն Յորայ Չգիտականութիւնը տխրութեան արտայայտութիւն էր Փրոֆ. Քլիֆօրտի ողբին նման։ Բարեպաշտ մարդը երբեք ինքնագոհ Չգիտական չըլլար։ Երբեք գոհ չըլլար զԱստուծոյ չճանչնալուն համար։ Երբեք չցնծար ու չերգեր Մեծ Ընկերոջ մեռած ըլլալուն համար։ Իր հոգին Մեծ Ընկերոջ բացակայութեան միջոցին կ'աղաղակէ աւելի կամ նուազ գիտակցօրէն, «Երանի՛

թէ կարող ըլլայի գտնել զանիկա, մինչև անոր աթոռը կ'երթայի։»

Յիսուս Քրիստոս անգամ առժամապէս ճանչցաւ այդ փորձառութիւնը, ուր Աստուծային ներկայութեան գիտակցութիւնը կը մթազնի, և այդ փորձառութեամբ աղաղակեց, «Աստուծոյ իմ, Աստուծոյ իմ, ինչո՞ւ դիմ թողուցիր։»

Բայց Մեծ Ընկերն անտեսանելի ըլլալուն համար մեռած է։ Տիեզերական ներկայութիւնն է՞նք, թէ և երբեմն թաքուն ներկայութիւնը։ Եւ մարդս տեսողութեան կարողութիւնն ունի, թէ և զայն չգործածէ կամ բոլորովին կորուսած թուի։ Վասն զի մարդն Աստուծոյ զաւակ է։ Այս է ինչ որ սըրբազան մատենագիրն ըսել կ'ուզէ իր սա խօսքով թէ «Աստուծոյ իր պառկերին պէս ստեղծեց մարդը։» Այս է ինչ որ Եսայի ըսել ուզեց, երբ ըսաւ, «Մեր Հայրը դուն ես, թէ և Աբրահամ մեզ չգիտեր։» Եւ այս է ինչ որ Պօղոս ըսել ուզեց, երբ Աթէնքի Արիստագոսին մէջ հեթանոսներու բազմութեան մը խօսելով և հեթանոս բանաստեղծէ մը քաղելով ըսաւ, «Մենք անոր ցեղէն ալ ենք։» Հեթանոս թէ Քրիստոսեայ, Չգիտական թէ հաւատացեալ, անձնական շահու թէ Աստուծոյ հաւատարիմ ծառայ, Աստուծոյ սերած ենք։ Անոր բնութեան այնչափ հաղորդ ենք որ կարող ենք իր կամքն հասկնալ, իր սէրն ընդունիլ, իր ներկայութիւնը ճանչնալ, Հոգեորապէս, մարդն Աստուծոյ կը սերի և Աստուծոյն բնութեան հաղորդ է։ Խիղճ ունի, որ կը ճանչնայ ուղիղի և չուղիղի տարբերութիւնը, յոյս ու տենչ՝ որ ապագային կը նային, հաւատք՝ որով կրնայ անտեսանելի աշխարհը տեսնել, սէր՝

որով իր ընկերներուն կը կապուի և որով Աստուծոյ կապուելու է ինք: Այս է ինչ որ ԸՆԿՆԵՐԸ կ'ուզուի, երբ կ'ըսուի թէ մարդն Աստուծոյ որդի է բնութեամբ: Աստուծոյ հկած է և Աստուածային նկարագրի տարրեր ունի իր բանականութեան, խղճին և բարձր զգացումներուն մէջ: Իրաւ, կենդանի է և ստորին կենդանիներէ եկած, բայց լոկ կենդանի չէ, այլ բան մը աւելի: Թէ այդ բանը որով մարդս կենդանի է կը տարբերի՝ անասնական ստորին բնութենէն եկաւ, ինչպէս կը կարծեն Տարուին և Տրամբն, կամ թէ բարեշրջական գործողութեան մէկ շրջանին մէջ մարդուն մէջ անկուեցաւ Աստուծոյ ստեղծագործ զօրութեան միջոցով որ դուրսէն կ'աղդէր անոր վրայ, փրկութեամբ կ'առնէ հարց է և ոչ թէ կրօնի: Մարդն ինչ կերպով ալ ստացաւ այդ խիղճն ու պատկոտանքը, այդ հաւատքն ու յոյսը և սէրը, հիմա ունի զանոնք: Իր բնութիւնը կը կազմեն անոնք, պարտականութիւններ կը դնեն իր վրայ և իր ընթացքին գերագոյն ու տիրող շարժառիթները պիտի ըլլան:

Անառակ Որդւոյն նման կրնայ մարդս Աստուծոյ հետեանալ, բայց չկրնար ինքիւրմէ ճողոպրիլ և հետեալէս չկրնար իր ներսի Աստուածայինն ճողոպրիլ: Որքան ալ հեռի թափառի, որքան ալ ստորնանայ, տակաւին Աստուծոյ զաւակներէն մին կը մնայ:

Այս իրողութիւնն է որ ամէն մարդու կարելի կը դարձնէ բան մը գիտնալ Աստուածային կեանքի վրայ: Այս է որ ամէն մարդու վրայ պարտք կը դնէ հոգեւոր ընտանութիւն ունենալ Հօրը հետ, որով կը յորջորջուի երկնաւոր ու երկրաւոր ամէն

ընտանիք, կամ գէթ այդպիսի ընտանութիւն վրնտուի և գոհ չըլլալ երբեք մինչև որ գտնէ:

Բայց այս փորձառութիւնը, կամ այս ներքին գիտակցութիւնն Աստուածային ներկայութեան, զանազան տեսակ և զանազան աստիճան կ'ըլլայ, սրտի պարզ ծարաւէ սկսեալ մինչև հոգեւոր կատարեալ անդրրութիւն: Կրօնական գրականութիւնը լի է այս փորձառութեան արտայայտութիւններով: Բայց պէտք չկայ որ Սուրբ Գիրքէն դուրս ելլենք՝ այդ փորձառութեան գրեթէ մէն մի գրուագին օրինակներ գտնելու համար: Երբեմն այդ փորձառութիւնը լոկ տեսչ է. «Երանի թէ կարող ըլլայի գտնել զանկա» Երբեմն սրտի ծարաւ. «Ինչպէս եղջերուն ջուրի վտակներուն կը փափաքի, այնպէս ալ իմ անձս քեզի կը փափաքի, ով Աստուած»: Երբեմն նոր ճանաչում է անոր սրբութեան և անոր ընկերակցութեան յարգին և արդիւնք գործուած մեղքի մը գիտակցութեան. «Քեզի՝ միայն քեզի դէմ-մեղանչեցի, և քու աչքերուդ առջև չարութիւն ըրի»: Երբեմն ուրախութեան և երախտագիտութեան զգացում է հանդէպ անոր. «Ով իմ անձս, օրհնէ Տէրը, և անոր բոլոր բարեբարութիւնները մի մոռնար»: Երբեմն գերագոյն ճանաչում է անոր պաշտպանող ներկայութեան. «Քեզ իր փեսութեան շնորհով պիտի ծածկէ, ու իր թեւերուն տակ պիտի ապաստանիս»: Երբեմն խաղաղութեան հաւատարմութիւն է լոկ. «Հաստատ միտքը կատարեալ խաղաղութեան մէջ կը պահես, վասն զի քեզի կը յուսայ»: Երբեմն խոստովանութիւն է իրմէ ստացուած զօրութեան. «Տէրոջը ապաւինողներուն ոյժը պիտի նորոգուի, և անոնք արծիւներու պէս թռչելով

վեր պիտի ելլեն, պիտի վազեն ու չթուլնան, պիտի քալեն ու չյոգնին: Սակայն բոլոր այս համարներուն և նմաններուն վկայութիւնը միօրինակ է: Ամենուն մէջ հոգիները կը վկայեն թէ գիտակից են հեռաւոր կամ ներկայ, ցանկալի կամ գտնուած, առաջնորդող կամ պահպանող, յանդիմանող կամ մխիթարող, ներող կամ կենսատու Աստուծոյ, ներկայութեան:

Մարդուն ընկերացող Աստուծոյ այս փորձառութիւնն ամբողջովին կ'ամրոպիւի սա խրատին մէջ զոր Բրիստոս տուաւ իր աշակերտներուն. «Երբ աղօթք կ'ընէք, ըսէք, Ով Հայր:» Սա է ինչ որ Տէրը կը թուի ըսել. Ճանչցէք զինք իբրեւ ձեր օրէնսդիրը, խնամողը, խորհրդականը, հանապազորդ ընկերը, ձեր ամենամտերիմ անձնական բարեկամը: Այս շատ տարբեր է սա սոսկական հաւատքէն թէ Աստուած մը կայ: Մարդու մը ապացուցանել թէ Աստուած մը կայ՝ շատ քիչ օգուտ ունի, եթէ պիտի չարունակէ ապրիլ որպէս թէ Աստուած չկայ, Հաւատքը թէ Աստուած մը կայ՝ արժէք ունի այն ժամանակ միայն, երբ անոր հետ ընկերակցելու կամ անոր տենչալու փորձառութիւնէն ծագում կ'առնէ: Աւելի լաւ է Աստուծոյ ձայնին հնազանդիլ և չգիտնալ թէ անոր ձայնն է քան գիտնալ թէ անոր ձայնն է և չհնազանդիլ անոր: Աւելի որդիավայել է տունէ բացակայ ըլլալ և հայրը փնտռել քան տան մէջ ապրիլ և հօրը կարեորութիւն չընծայել: Եթէ վստահ չեմ թէ Աստուած կ'այ թէ չկայ, ինչ ընեմ: Ընդունեցէք, իբրեւ ներթադրութիւն մը, թէ Բրիստոս ուղիղ է: Դիմեցէք Հօրը զոր չէք ճանչնար, և երթալով ծանօթացէք անոր: Ըսէք, «Ով Հայր:»

Ե

ԶԱՍՏՈՒԱՄ ՀԵՏԱՊՆԴԵԼ

Ընդհանուր բայց մեծ սխալ է համարիլ թէ սուրբերը գիւրաւ ստուցան փորձառութիւնը զոր ունեցան Աստուծոյ վրայ: Անտարակոյս տարբերութիւններ կան խառնուածքի: Ոմանց համար ժառանգական պարզեւ է Աստուծագիտակցութիւնը, մինչդեռ ուրիշներու համար ստացական է: Թերեւս այնպիսիներ իսկ կան որ ամբողջ իրենց կեանքին մէջ զուրկ կը մնան այս գիտակցութիւնէն, կամ լոկ տարտամ ու չհասկցուած փորձառութիւն մը կ'ունենան ու հաւատարիմ կ'ըլլան Աստուծոյ մը զոր չեն ճանչնար — կամ, ըսենք, մանաւանդ ճշմարտութեան և արդարութեան հաւատարիմ կ'ըլլան քան ճշմարտութեան ու արդարութեան Աստուծոյն:

Բայց առատ ապացոյցներ կան թէ սրբազան մատենագիրներն առ հասարակ իսկոյն և գիւրաւ չստուցան Աստուծոյ հետ հաղորդութեան փորձառութիւնը: Օր մը անտառին մէջ բժոժէն միջատի մը ելլելը գիտեցի, ե՛րբ աշխատէր կամաց կամաց դուրս ելլել: Երբ իր բանտին բաց դռնէն դուրս ելաւ մասամբ, տակաւին պատատուած էր մետաքսէ թիւերով, որոնցմէ դժուարաւ ազատուելով յաջողեցաւ թռիչ առնել և փախաւ իր նորստաց ազատութեան երկիրը: Նմանապէս հոգին, մեր անասնական վիճակի բժոժէն ելլելով, կը գտնէ Աստուծոյ որդիներու ազատութիւնը: Մարդուն բանտին դուռը բացուած է, բայց ինք պարտի գտնել ելքի միջոցը, քակել զինք կապող կապերը և անձամբ

գործածել իր նորստաց թռիչները : Սրբազան մատենագիրներուն փորձառութիւնները որ արձանագրուած են Սուրբ Գրոց մէջ՝ առատօրէն կը լուսաբանեն Քրիստոսի սա խօսքը, «Ով որ կը խնդրէ՝ կ'առնէ, և ով որ կը վնասէ՝ կը զսնէ, և ով որ դուռը կը դարնէ՝ պիտի բացուի անոր» : Եթէ Մեծ Ընկերոջ հետ հաղորդութեան այս փորձառութիւնը պիտի ունենանք, պէտք է որ խնդրենք, վնասենք և դուռը դարնենք : Ինչ հրաւեր կրնայ աւելի անպայման ըլլալ քան Յայտնութեան գրքին վերջին գլխուն սա հրաւերը . «Ան որ կ'ուզէ՝ կենաց ջուրը ձրի առնէ» : Այո, բայց պէտք է կամք ունենայ և գործադրէ : Կամքի գործադրութեամբ է որ կ'առնէ այսքան ձրիապէս տրուած պարգևը :

Կը կարգանք, օրինակի համար, Պողոսի հետեւալ յաղթական յայտարարութիւնը և կը կարծենք թէ հրաշքով տրուած Աստուածային տեսակ մը փորձառութեան արտայայտութիւնն է . «Վասն զի ես հաստատ գիտեմ թէ ոչ մահը, և ոչ կեանքը, ու ոչ հրեշտակները, և ոչ իշխանութիւնները, ու ոչ զօրութիւնները, և ոչ ներկայ բաները, ու ոչ զալու բաները, և ոչ բարձրութիւնը, ու ոչ խորունկութիւնը, և ոչ ուրիշ արարած մը կրնայ մեզ զատել Աստուծոյ սէրէն՝ որ Քրիստոս Յիսուս մեր Տէրոջմով է» : Սակայն, եթէ պահիկ մը մտածենք, կը համոզուինք թէ Պողոս երբեք պիտի չկրնար այդպէս յայտարարել, եթէ չզգար թէ մահ և կեանք, հրեշտակներ և իշխանութիւններ ու զօրութիւններ, ներկայ բաներ ու զալու բաներ, բարձրութիւն և խորութիւն, ամէն ինչ կը քաշին զինք որ զատուէր Աստուծոյ սէրէն : Յաղթանակի

այս աղաղակն ինքնին ապացոյց է մղուած նախորդ ճակատամարտին : Նոյն իսկ պէտք չկայ ետ դառնալու և առ Հռովմայեցիս թղթին է գլուխը կարգալու, գիտնալու համար թէ Պողոս հոն նկարագրուածին նման փորձառութիւն մը կրեց, ապա թէ ոչ՝ չէր կրնար երբեք գրել Ը գլխուն վերջին համարները :

Թերևս ամբողջ գրականութեան մէջ չկայ յաղթական հաւատքի աւելի հոյակապ օրինակ մը քան Ամբակումի Մարգարէութեան վերջին երեք համարներուն մէջ տրուածը : Բայց այդ համարները կարգալու պահուն կը միտինք մոռնալ թէ անյոյս Սկեպտականութեան քիչ արտայայտութիւն կայ աւելի ուշագրաւ քան այն որ կը գտնուի նոյն գրքին առաջին երեք համարներուն մէջ : Թող ընթերցողը բաղդատէ զանոնք իրարու հետ :

«Մինչև երբ, ով Տէր, աղաղակեմ ու չլսես, և զրկանքի համար քեզի կանչեմ՝ ու չազատես : Ինչո՞ւ համար ինծի անօրէնութիւն կը ցուցնես, և նեղութիւն կ'երևցնես . քանզի իմ առջևս յափըշտակութիւն ու զրկանք կայ, և դատ ու վէճ հանող կայ : Անոր համար օրէնքը կը խափանի, ու իրաւունքը ի գործ չգրուիր, վասն զի անօրէնը արդարին բոլորտիքը կ'առնէ . այս պատճառաւ դատաստանը ծուռ կ'ելլէ» :

«Թեեւ քզեցին ընծիւղ չսայ,
եւ որքերուն վրայ պսուղ չըլլայ,
եւ ձիքեցին բերբ սսէ,
ու արտեր կերակուր չսան,
եւ փարախէն ոչխար կտրի,

Ու գովերուն մեզ արջառ չըլլայ,
Սակայն եւ Տերոյմով պիտի ցնծամ,
Իմ փրկութեանս Ասուծովը պիտի ուրախանամ,
Տէր ենովա իմ զօրութիւնս է,
Ու իմ ոսկերս եղնիկի ոսկերուն պէս պիտի բնէ,
Եւ զիս իմ բարձր տեղերուն վրայ պիտի պը-
սքցնէ :»

Զկարծենք ուրեմն թէ Աստուծոյ հետ հաղոր-
դութիւնը, առանց փնտռուելու, կու գայ մարդոց :
Սրբազան մատենագիրներէն քիչեր այսպիսի հա-
ղորդութեան ուշադրու օրինակ կու տան աւելի
քան Պօղոս : Եւ Պօղոս, իր կեանքին վրայ յետա-
դարձ ակնարկ մը ուղղելով, կ'ըսէ. «Բարի պա-
տերազմը պատերազմեցայ :» Եթէ շատ Գրիստոն-
եաներ կան որ կը կարծեն թէ Աստուծոյ թագա-
ւորութիւնը «զբոսուանց երեցած բաներով» միայն
կու գայ և իրենց ներսի դին չեն փնտռեր անոր ե-
րևումը, շատեր ալ կան որ կը կարծեն թէ պէտք
է անմիջապէս երեւի, և երբեք չեն խորհած սա-
խօսքին նշանակութեան վրայ. «Ասիկա է յաղթու-
թիւնը որ աշխարհի կը յաղթէ. այսինքն մեր հա-
ւատքը :»

2

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄՏԻԿ ԸՆԵԼ

Եթէ Աստուած մեր Մեծ Ընկերը պիտի ըլլայ,
պէտք է որ մենք Աստուծոյ մօտիկ ընելու ունա-
կութիւնը կազմենք : Աղօթքը Աստուծոյ խօսելէն
տարբեր բան է : Աստուծոյ բաներ խնդրելէ ալ

տարբեր է : Ես լսած եմ որ աղօթքը նման-
ցուած է դրամատան վրայ քաշուած փոխանագրի
մը, զոր ունեցողը կը ներկայացնէ՝ փոխարժէքն
ստանալու յուսով : Այս շատ անպատշաճ և շատ
անգոհացուցիչ մեկնութիւն է աղօթքի : Աղօթքն
Աստուծոյ հետ հաղորդութիւն է, մեր կեանքն
Անոր կեանքին հետ խառնել : Կ'ենթադրէ անոր
մօտիկ ընել, ինչպէս և անոր խօսիլ : Աղօթքի պա-
տասխանը կու գայ ոչ թէ տրուած բաներով, այլ
տրուած կեանքով, վայելուած հաղորդութեամբ,
ընդունուած խրատով, ազնուացնող, ներշնչող և
կենսատու ազդեցութեամբ : Աղօթքն է ապրիլ Աս-
տուծոյ զգալի ներկայութեան մէջ :

Աղօթքն է մեր մեղքերն Աստուծոյ տանիլ և
իր թողութիւնն ընդունիլ, մեր վիշտերն անոր
տանիլ և իր մխիթարութիւնն ստանալ, մեր ար-
կարութիւնն անոր տանիլ և իր զօրութիւնն ստա-
նալ : Աղօթքի մէջ կը կայանայ գաղտնիքն անբա-
ցատրելի այն հոգևոր կեանքին, որ բացատրութենէ,
նկարագրութենէ և մեկնութենէ վեր է, որ զգալի է
ունեցողին և որու պտուղը կրնայ տեսնուիլ ու-
նեցողին նկարագրին վրայ, իսկ բնութիւնը կարելի
չէ բացատրել փիլիսոփայութեամբ : «Հոգևոր զօ-
րութիւնը,» կ'ըսէ Կանոնիկոս Լիարն, «կարելի է
մանաւանդ զգալ քան նկարագրել կամ վերլուծել
... : Գերերկրային գեղեցկութիւն է, որու բնա-
վայրը բարձրագոյն աշխարհի մը մէջ կը գտնուի,
և որ սակայն մարդոց մէջ կը դեգերի դարէ դար
յորմէհատէ Աստուծոյ Որդին իր օրինակը թողուց
մեզի և իր Հոգին պարգեւեց մեզի : Ոչ այլ ինչ է
այն, բայց եթէ անոր հոգևոր ներկայութիւնը որ կը

ծածկէ իր ծառաները: Անոր մէջ կը բնակին անոնք, անոր մէջ կը կորսնցնեն իրենց բուն անձնականութենէն բան մը: Իրենց կեանքէն բոլորովին բարձր կեանքի մը մէջ կ'ընկղմին ու կը փոխակերպուին: Անոր ձայնը կը խառնուի անոնցին, անոր աչքը կարծես կը լուսաւորէ անոնցը իր քաղցրութեամբ ու թափանցողութեամբ: Անոր ձեռքն ազնուութիւն ու վճռականութիւն կու տայ անոնց արարքներուն: Անոր սիրտն իր Աստուածային սիրոյն մէկ շառաւիղը կ'արձակէ անոնց նեղ ու կայուն սիրոյ կեանքին վրայ: Անոր հոգին անոնցին հետ կը խառնուի և անոնց խորհրդի, զգացման և հաստատ որոշման կեանքը կը փողփողի և կը կազդուրուի անոր կեանքով:»

Եթէ հոգին հաղորդուած այս կեանքը պիտի ընդունի, սորվելու է կրաւորական և ներգործական ըլլալ միանգամայն, ընդունող և արտադրող, ունկընդրող և խօսող միանգամայն: Սովորարդա ըսած է թէ այնքան շատ կ'աղօթենք Աստուծոյ որ ժամանակ չունինք անոր մօտիկ ընելու: Թերեւս տարակուսելի ըլլայ թէ այդ խօսքը մեր օրով բարեպաշտ մարդոց համար անգամ փոխուելու չէ՝ արդեօք սա ձեւին: Այնչափ շատ կը գործենք Աստուծոյ համար որ ժամանակ չունինք մօտիկ ընելու: Սակայն սխալ է միշտ գործել: Եթէ ճշմարիտ է թէ կարելի չէր աշակերտներուն թոյլ տալ որ երեք տաղաւար շինելով մնային Այլակերպութեան Լեռը և միշտ վայելէին այն տեսարանին փայլն ու փառքը, ճշմարիտ է նաև թէ կարելի չէր որ վարի հովտին մէջ բուռն անոնք չար ոգիէ բռնուած տղան, եթէ տեսած չէին Այլակերպութեան Լեռը: Եթէ Աստուծոյ հա-

մար գործող պիտի ըլլանք, պէտք է որ Աստուծոյ հետ ալ գործող ըլլանք:

Ներկայ ժամանակի վտանգը չկայանար սա իրողութեան մէջ — եթէ իրողութիւն է արդարեւ — թէ մարդիկ սովորականէն քիչ կը յաճախեն եկեղեցի, կամ թէ ընտանեկան աղօթքը սովորականէն նուազ ընդհանուր է հիմա: Այդ իրողութիւններն ախտանիշ են միայն: «Երբ աղօթք կ'ընես, մօտիկ քու ներքին սենեակդ ու դուռդ գոցէ, և աղօթք ըրէ քու Հօրդ որ գաղտուկ տեղ կը գտնուի:» Կարելի չէ չմտածել թէ արդեօք քսաներորդ դարու Քրիստոնեաներու համար հասարակ փորձառութիւն է այսպէս ներքին սենեակը մտնել, դուռը գոցել, աղօթել Հօրը որ գաղտուկ տեղը կը գտնուի, և անոր գաղտնի պատասխանին մօտիկ ընել:

Ինչ ըսել կ'ուզեմ Աստուծոյ մօտիկ ընելով: Կ'ուզեմ ըսել ինչ որ Սաղմոսերգուն ուզեց ըսել երբ ըսաւ, «Հանդարտ կեցէք ու ճանչցէք որ ես եմ Աստուած»: Նաև երբ ըսաւ, «Խօսեցէք սիրտերնուդ հետ անկողիններնուդ վրայ ու լռեցէք»: Կ'ուզեմ ըսել Աստուածային այն ներկայութեան գիտակցիլ աշխատիլ, մեր կեանքի հարցերը, մեր պարտականութեան խնդիրները, մեր ծառայութեան հնարաւորութիւնը, խորհրդածութեան առարկայ ընել և յետոյ, մինչ անոնց վրայ կը խորհինք իբր անոր ներկայութեան մէջ, սպասել այն մղման որ պիտի առաջնորդէ և կամքին որ պիտի որոշէ: Նուիրական այդպիսի ժամու մը մէջ կը հեռանան ստորին շարժառիթները և կը կորսնցնեն իրենց մղիչ ոյժը, իսկ բարձր ու Աստուածային նպատակները կ'սկսին գործել և կ'ստանան իրենց արդար հեղինակութիւնը:

Աղօթքը մեր գործին մէջ անոր աջակցութիւնը կամ մեր կամքին կատարման համար անոր զօրութիւնը խնդրել է, այլ՝ նախ մեր կամքը անոր կամքին հպատակ և մեղ անոր գործին մասնակից ընել: Այս պատճառով Տէրը, այն աղօթքին մէջ զոր մեզի տուաւ և որ ձեռքանութիւն ըլլալու է, այլ՝ ոգիի մը գաղտնիքն ու օրինակը, կը պատուիրէ մեզի մեր առաջին խնդրանքը և աղօթքի սենեակը մտնելու բուն դուռն ընել, «Քու անունդ սուրբ ըլլայ, քու թագաւորութիւնդ գայ, քու կամքդ ըլլայ, ինչպէս երկիրքը նոյնպէս և երկրի վրայ» Եթէ մէկն այս ոգին չունի, աղօթելու ոգի ստացած է բնաւ: Եթէ ունի այս ոգին, պիտի փափաքի զիտնալ թէ ի՞նչ է Հօրը կամքը և ի՞նչ կրնայ ինք ընել որպէս զի սուրբ ըլլայ Հօրը անունը և շուտ գայ Հօրը թագաւորութիւնը:

Աստուծոյ աղօթելն է Աստուծոյ մաիկ ընել, և անոր ձայնին պէտք է մաիկ ընել մեր հոգիներուն մղումներուն մէջ, որոնք մեզի կու գան այն գաղտնի պահերուն, երբ անոր ներկայութիւնը մեր գիտակցութենէն կը վանէ ամէն ուրիշ ներկայութիւններ:

Է

Դ Ո Ւ Ռ Ը

Հոգիին մէջ Աստուծոյ նկատմամբ զգացուած խորհրդաւոր գիտակցութիւնը կը դնեմ արդեօք հաւատքին տեղի Յիսուս Քրիստոս, Բանն Աստուած, որ մարմին եղաւ ու մեր մէջ բնակեցաւ և որու վրայ կրնանք Հօրը միածին Որդւոյն փառքը տեսնել: Ոչ: Սակայն ոչ ալ մեր հոգիներուն մէջ Աս-

տուծոյ նկատմամբ զգացուած ներքին ու խորհրդաւոր գիտակցութեան տեղ կը դնեմ այս հաւատքն ի Յիսուս Քրիստոս, Բանն Աստուած, որ մարմին եղաւ ու մեր մէջ բնակեցաւ և որու վրայ կրնանք Հօրը միածին Որդւոյն փառքը տեսնել: Յիսուս Քրիստոս չեկաւ աշխարհ, որպէս զի Աստուածգիտութեան տեղը բռնէ: Այլ եկաւ որպէս զի Աստուծոյ վրայ ծանօթութիւն տայ աշխարհի: Եկաւ որպէս զի յաւիտենական կեանք տայ ամէն անոնց զորս Աստուած տուաւ անոր: «Եւ այս է յաւիտենական կեանքը» կ'ըսէ, «որ ճանչնանք եղ միմիայն ճշմարիտ Աստուածդ, ու Յիսուս Քրիստոսը զոր դուն զրկեցիր»:

Մենք Յիսուս Քրիստոսը պիտի չճանչնանք՝ փոխանակ մի միայն ճշմարիտ Աստուծոյ ճանչնալու, այլ՝ մի միայն ճշմարիտ Աստուծոյ պիտի ճանչնանք Յիսուս Քրիստոսով: Հօրը հետ Քրիստոսի հաղորդութեամբ և Քրիստոսի հետ մեր հաղորդութեամբ մենք հաղորդութիւն պիտի ունենանք Հօրը հետ: Քրիստոս ապրեցաւ, սորվեցուց, չար-չարեցաւ ու մեռաւ, որպէս զի ծածուկ ներկայութիւնն այլևս ծածուկ չմնայ մեզի, որպէս զի աւելի լաւ հասկնանք Մեծ Ընկերը և աւելի Աստուածային մտերմութիւն ունենանք Անոր հետ:

Շատ անգամ հրաւիրուած եմ սահմանը տալ Յիսուս Քրիստոսի վրայ հաւատքիս, և շատ անգամ փորձած եմ տալ: Անգամ մը ևս փորձեմ հոս, ոչ թէ աստուածաբանական գիտութեան, այլ հոգեւոր փորձառութեան բառերով:

Եթէ Աստուած տիեզերական մարդկութեան մէջ է, բայց իր ներկայութիւնը մեր տգիտութեամբ

նստմացած ու մթադնած և իր անձը մեր անկա-
տարութիւններով ու մեղքերով ծամածռուած ու
խեղաթիւրուած է, ինչո՞ւ չհաւատանք թէ ինք
ներկայ էր տիպար մարդու մը մէջ, ուր իր ներ-
կայութիւնը տգիտութեամբ չմթագնեցաւ և իր անձը
մեղքով չծամածռուեցաւ ու չխեղաթիւրուեցաւ:
Ամպերուն, ծաղիկներուն, լիճերուն, լեռներուն
նայած, իր ձեռաց գործերը տեսած և վստահ եղած
ենք թէ այդ ամէնուն ետին է ինք: Պատմութեան
նայած ենք, և անոր մեծ հոսանքներուն ու մեծ
դէպքերուն մէջ իր ձեռաց գործերը տեսած ու վըս-
տահ եղած ենք թէ ինք կը գործադրէ Աստուածային
իր ծրագիրը: Պատմութեան ներքին կողմը կեցած
ու տեսած ենք թէ արդարութեան ու ազատու-
թեան նախատիպը տակաւ կը զարգանայ, և վստահ
եղած ենք թէ միւս կողմը մէկը կայ, թէ և չենք
կարող զայն տեսնել, գաղտնի գործաւոր մը: Սա-
կայն հիմա մեզմէ ոմանք կը հաւատան թէ կրնանք
գտնել ձեռքը որ այս գործը կը կատարէ: Անձնաւոր
Աստուած մը ունինք:

Տաննելինը դար առաջ մարդ մը երեցաւ Պա-
ղեստինի փոքր նահանգին մէջ և անշշուկ ու խո-
նարհ կեանք մը վարեց: Սիրեց, ծառայեց ու տա-
ռապեցաւ, և իր սիրով, ծառայութեամբ ու զոհո-
ղութեամբ մարդիկ քաշեց իրեն: Յետ իր մահուան,
համոզում մը գոյացաւ աշակերտներուն մէջ թէ
մեռելներէն յարութիւն առաւ ան: Այս համոզումը
զօրացաւ հեռո՞հեռէ և անոնք բոլոր սրտով հաւա-
տացին թէ այս մարդը որ այս մեծ սիրով այնքան
սիրած էր՝ Աստուծոյ շնորհաց յայտնութիւնն էր,
թէ համակ շնորհք ու ճշմարտութիւն էր, թէ ա-

նոր մէջ կը բնակէր Աստուածութեան բոլոր լեցու-
նութիւնը մարմնապէս, թէ Աստուծոյ փառաց լոյսն
էր, Աստուծոյ սիրոյն յայտնութիւնը և Աստուծոյ
էութեան բուն պատկերը: Անոր յարութեան վրայ
իրենց հաւատքը պատմական մեծ իրողութեան մը
հաւատալէ աւելի էր: Հաւատալ էր թէ մահն ա-
նոր վրայ իշխանութիւն չունէր, թէ կենդանի է ան
և կը թագաւորէ յաւիտեան, թէ ան որ մարմնով
իր աշակերտներուն հետ էր Պաղեստինու մէջ՝ հոգ-
ւով իր աշակերտներուն հետ է բովանդակ պատ-
մութեան մէջ: Անոր հետեւողներն իր ներկայու-
թեան կը վերագրեն զօրութիւնն ու փառքը պատ-
մական այն մեծ շարժման զոր մենք Քրիստոնէու-
թիւն կ'անուանենք: Քրիստոս երբեք տուն չչինեց:
Բայց իր յիշատակին համար աւելի հոյակապ շէն-
քեր կառուցուեցան քան աշխարհի պատմութեան
բոլոր միւս անուններուն համար հոմանգամայն:
Երբեք տող մը երաժշտութիւն չգրեց, Բայց աւելի
շատ երաժշտութիւն ներշնչեց քան զոր ներշնչած
է ուրիշ ոեւէ մարդ: Երբեք պատկեր մը չնկարեց:
Բայց նկարչութիւնն անոր հետ ծնաւ: Երբեք մեծ
գիրք մը չգրեց: Բայց ինք ներշնչեց ամէնէն հո-
յակապ գրականութիւնը զոր աշխարհ տեսաւ:
Մասնաւոր բարեկարգութիւն մը չըրաւ: Բայց ուր
որ դնաց իր խաչը՝ գերութիւնը ջնջուեցաւ, պա-
տերազմը բարեօքուեցաւ և սրածութիւնն անհե-
տացաւ: Քրիստոնեան այս յարածուն լոյսին մէջէն
կը նայի դէպ ի ետ և կը նշմարէ հեռաւոր դարուն
այն Աստղը որմէ կու գայ այս, և կը հաւատայ
թէ ասով կ'ստանայ պատասխանը սա աղաղակին:
«Երանի՛ր թէ կարող ըլլայի գտնել զանիկա:»

Նպատակս չէ ջերմ վիճաբանութիւններու մէջ մտնել Յիսուս Քրիստոսի անձին, նկարագրին և գործին նկատմամբ: Վերին աստիճան վնասակար են այդպիսի ձեռնարկներ: Մարդիկ անոր խաչին համար կռուած են մինչև որ իրենց թնդանօթնե-րուն ծուխն իրենց աչքերէն ծածկած է անոր կե-նաց ու մահուան տեսիլը: Ես այդպիսի բան չեմ ուզեր: Ես չեմ վիճաբանիր: Ըսեմ միայն թէ ես կը հաւատամ թէ Աստուած Քրիստոսի մէջ էր, թէ Քրիստոս Աստուած էր մարմնով յայտնուած: Քրիստոս է անձանօթ այս Աստուծոյն բարձրագոյն և գերագոյն յայտնութիւնը որ կրնայ ըլլալ մարդ-կային միակ կեանքի մը մէջ: Ինչ որ Քրիստոս էր՝ Աստուած նոյնն է: Կու գայ ամէն սգաւոր տուն և կը պատգամէ, «Քու եղբայրդ յարութիւն պիտի առնէ»: Կու գայ ամէն Փարիսեցիի և կ'աղբարարէ. «Վայ ձեզի, կեղծաւոր դպիրներ ու փարիսեցիներ, որ որբեւորներուն տունները կ'ուտէք, ու մարդոց երեւակաւ համար աղօթքը կ'երկնցնէք»: Կու գայ ամէն յուսահատ մեղաւորի և զայն կը սրտաւնդէ, ըսելով, «Գնա խաղաղութեամբ, քու մեղքերդ քեզի ներուած են»:

Ի՞նչ նպատակով եկաւ Աստուծոյ Որդին աշ-խարհ, և ապրեցաւ, քարոզեց, տառապեցաւ ու մեռաւ: Ինք իր վրայ խօսելով ըսաւ, «Ես եմ Դուռը»: Պահ մը կանգ կ'առնենք ֆիրէնցայի մը-կըրտարանին անադապտիւնէն զբաւ առջև՝ հիւսնա-լու համար անոր գեղարուեստական կերտուածքին վրայ: Ապա կ'անցնինք ու ներս կը մտնենք: Դուռը հիացման ծառայելու համար չէ լոկ, մուտք է: Քրիստոս է դուռը, որով մուտ կը գտնենք Աս-

տուծոյ քով: Ինք է դուռը որով Աստուած մուտ կը գտնէ մեր մէջ: «Մէկը Հօրը քով չգար՝ եթէ ոչ ինձմով»: Պատճառը սա չէ թէ Աստուած իր քով երթալու բոլոր միւս դռները գոցած է, միայն մէկ դուռ բաց թողլով մեզի: Այլ թէ Անհունը հու-նաւորին միայն մէկ կերպով կրնայ յայտնուիլ, այսինքն որպէս թէ հունաւոր ըլլալով: Կրնայ ինք-զինք մարդկութեան յայտնել մէկ կերպով միայն, այն է՝ մարդկային փորձառութեան ճամբով:

Այս է Քրիստոսի յարութեան նշանակութիւնը: Պարզ իրողութիւնը թէ մարդ մը մեռաւ առաջին դարուն մէջ և յետոյ յարութիւն առաւ՝ ինքնին մեծ կարեւորութիւն մը պիտի չունենար մեզի հա-ճար: Կենսական խնդիր մը չէ թէ Ղազարոս յա-րութիւն առաւ թէ ոչ: Բայց կենսական խնդիր է թէ Քրիստոս Յիսուսի մէջ Տէր մը ունինք որ ան-մեռ է, որ թէև մեռաւ՝ դարձեալ իր աշակերտնե-րուն եկաւ տեսանելի վկայութեամբ, որպէս զի գիտնանք թէ կենդանի է այսօր նոյնքան ճշմար-տապէս ամէն քաղաքի մէջ որքան երբեք եղաւ Նազարէթի մէջ, թէ մեր քով է նոյնքան ճշմար-տապէս որքան երբեք եղաւ Յակոբոսի և Յովհան-նէսի քով:

«Երանի՜ թէ կարող ըլլայի գտնել զանիկա»: Զեր չորս կողմը նայեցէք: Կեանքի ամէն երևոյթի մէջ է ան: Ես նայեցէք, Աստուծոյ եղական Մի-ածնին մէջ է: Ներս նայեցէք: Ամէն ազնիւ դժգո-հութեան, ամէն ներշնչող տենչի մէջ է: Երկինք ելլելու պէտք չունինք՝ զայն վար իջեցնելու հա-մար: Անդունդն իջնելու պէտք չունինք՝ զայն վեր

հանելու համար : Բոլոր այն սիրտերուն մէջ է որոնք ճշմարտապէս զինք կը փնտռեն :

«Երանի՜ թէ կարող ըլլայի գտնել զանիկա :»
Կրնանք գտնել զինք Անհուն ու Յաւիտենական այն Զօրութեան մէջ, որմէ կը բխին ամէն բաներ : Կրնանք գտնել զինք արդարութեան համար գործող այն Զօրութեան մէջ, որ ճշմարտութեան և սրբութեան, ազատութեան և իրաւունքի թաղաւորութիւն մը կը կոնգնէ պատմութեան միջոցով : Կրնանք գտնել զինք մարդկային պատմութեան այն միակ գերազանց գէմքին մէջ, որ Աստուածային Հոգին կը յայտնէ՝ անհուն ու անչէջ սէր յայտնելով : Կրնանք գտնել զինք մեր սիրտերուն ճշմարտութեան, սրբութեան և բարութեան այն ոգիին մէջ, զոր մեր լաւագոյն բնութիւնը կ'անուանենք սխալմամբ և որ սակայն իրապէս բուն իսկ Աստուծոյ ձայնն է, Աստուծոյ ներկայութիւնը, Աստուծոյ հոգին, որ մեզի կը խօսի ու մեր մէջ կը գործէ, ու «երբեք մօտ է ըսուելու չափ իսկ հեռանար», և «աւելի մօտ է քան շունչ, աւելի մօտ քան ձեռք ու ոտք :»

«Եթէ մէկը զիս կը սիրէ, իմ խօսքս պիտի պահէ. ու իմ Հայրս զանիկա պիտի սիրէ, և անոր պիտի գտնէ ու անոր քով օթեան պիտի ընենք :»

Ը

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԼՈՒԾԸ

Աստուծոյ հետ ընկերակցութիւնը գաղտնիքն է ոչ միայն ուրախութեան և խաղաղութեան, այլ և արդիւնաւորութեան : Այդ ընկերակցութեան

չնորհիւ հանգիստ կը գտնենք ոչ թէ մեր գործէն, այլ մեր գործին մէջ : Երբ Քրիստոս կ'ըսէ, «Եկէք ինծի, բոլոր յոգնած ու բռնաւորումներ, և ես ձեզ պիտի հանգչեցնեմ : Իմ լուծս ձեր վրայ առէք, և ինծմէ սորվեցէք», չհրաւիրեր մեզ մէկ կողմ դնել մեր գործը : Հանգստութիւն կը խոստանայ մեզի մեր գործին մէջ : Հրաւերն ուղղուած է աշխատողներուն ու բեռ կրողներուն : Խոստումն է սորվեցնել թէ ինչպէս պիտի աշխատին ու կրեն իրենց բռնները որ չյոգնին անոնցմէ : Բազմոց չմատուցաներ մեզի, այլ՝ լուծ, և լուծը գործ կատարելու գործիք է :

Տղեկ մը իր մատներով ի գուր կը ճգնի քար մը հանել գետնին մէջ մխուած : Իմաստուն ընկեր մը կը կեցնէ զայն, ըսելով, «Քեզի ցուցնեմ թէ ինչպէս կը հանուի այդ աւելի դիւրաւ :» Եւ ճամբուն քովէն փոքրիկ քար մը կ'առնէ իրրեւ յենարան, ծառէ մը ևս ճիւղ մը իբրեւ լծակ, և վայրկեանի մը մէջ իր տեղէն դուրս կը հանուի թաղուած քարը : Նմանապէս Քրիստոս կ'ըսէ մեզի, «Եկէք, և ես ձեզի սորվեցնեմ թէ ինչպէս մեծ արդիւնքներ կ'ստացուին քիչ աշխատութեամբ :»

Սրդիական բոլոր քաղաքակրթութեան գաղտնիքն է Աստուծոյ ընկերանալ : Քանի մը տարի առաջ Յունաստանի մէջ խանութ մը գացի, ուր ընտիր մետաքսներ կը գործուէին : Մետաքսին գեղեցկութիւնը և գործողներուն ճարտարութիւնն ինծի այնքան չաղդեցին որքան սա իրողութիւնը թէ բոլոր զօրութիւնը որով կը բանէին խանութին երեք չորս ջահրակները՝ կը հայթայթուէր ձեռամբ երկու երեք խեղճ, կորաքամակ գործաւորուհիներ :

րու, որ օրն ի բուն անիւ մը կը դարձնէին: Արդի գիտութիւնը Նիակարայի վերի սահանքները փոթորակ կոչուած կարգ մը անիւներու լծելով դարձնել կու տայ ելեկտրական ուժամեքնաներ, որոնք աշխարհը շրջապատող ելեկտրական հոսանքներ կ'ընդունին: Սահանքներուն փոխակերպուած զօրութիւնը Պըֆէլօ կը փոխադրուի և կը լուսաւորէ ամբողջ քաղաքը: Արդի գիտութիւնը կարող է զայս ընել, վասն զի սորված է իր գործը Աստուծոյ հետ ընել, աւելել ոյժերը որոնցմով Աստուած օժտած է աշխարհը, սորվել Աստուծոյն և գործածել անոր լուծը:

Վասն զի լուծն է ոչ միայն ճարտարարուեստի գործիք, այլ և ընկերակցութեան խորհրդանշան: Լուծը երկուքը իրարու կը կապէ: Քրիստոսի լուծը մեր վրայ առնելն է Քրիստոսի լծուիլ: «Ինծի հետ գործեցէք», կ'ըսէ Քրիստոս, «և ձեր գործը դիւրին պիտի ըլլայ: Ինծի հետ գործեցէք, և ձեր բոլոր պիտի թեթեւայ»: Այս է ինչ որ Պողոս կ'ուզէ ըսել, երբ կ'ըսէ, «Ամէն բանի կարող եմ անով որ զիս զօրացուց»: Մենք չենք ճանչնար աշխարհի մէջ արդարութեան համար գործող հոգեւոր ոյժերը: Կը կարծենք թէ մեզ յաղթելու ենք: Կը տեսնենք մեզի դէմ գործող ոյժերուն մեծութիւնը և կը զարհուրինք: Բայց ով որ Աստուածային ընկերակցութեան կամ աշխատակցութեան վրայ ունէ փորձառութիւն ունի՝ կը սորվի սա խօսքին նշանակութիւնը. «Աստուծոյ հետ միացած մէկը՝ մեծամասնութիւն է»: Տասներկու Գալիլեացի գիւղացիներ հեթանոս Հոռմի կը յաղթեն: Հոռմի նահատակումը կրօնական ազատութեան յաղթանակը կը բերէ:

Ամերիկա մեկնող Պանդուխտ Հայերն անպարտելի կ'ըլլան Անգլիոյ թագաւորներուն դէմ:

Մտահոգութիւնն է որ կ'սպաննէ, ոչ թէ աշխատութիւնը: Ինչպէս կրնայ ուրեմն այն որ Աստուծոյ գործը կը գործէ Աստուծոյ հետ՝ մտահոգութեան մատուիլ արդիւնքներու մասին: Մտահոգութիւնն անվստահութիւն է, մտահոգութիւնն անհաւատութիւն է: Վստահութիւն և հաւատք կ'արգելն մտահոգութիւնը: Քրիստոս խաղաղութեան գաղանիքը տուաւ մեզի սա խօսքով. «Սիրտերնիդ չխռովի. Աստուծոյ հաւատացէք, ինծի ալ հաւատացէք»: Քրիստոսի հաւատալ կը նշանակէ հաւատալ Աստուծոյ, որ իր աշխարհին մէջ է, որ աշխարհի փրկութիւնը կը գործէ, որ հետզհետէ զայն լաւագոյն աշխարհի մը կը փոխարկէ, որու միջոցները լայն են, յոյսերն անհուն և արդիւնքներն ստոյգ, և որ իր աշխատութիւնը չզաղրեցներ մինչև որ Աստուծոյ թագաւորութիւնը զայ և Աստուծոյ կամքը ըլլայ, ինչպէս երկինքը նոյնպէս և երկրի վրայ:

Մայր մը իր հիւանդ զաւակն արուեստով հիւանդապահ կնոջ մը խնամքին կը յանձնէ և պարահանդէս կ'երթայ՝ բոլորովին միտքէն հանելով հիւանդին սենեակը: Երկրորդ մը իր հիւանդ զաւակին քով կը նստի դէմքին արտայայտութեամբ և մարմինն ամէն շարժումով իր խորին անձկութիւնը մատնելով, մինչև որ բժիշկը զայն սենեակէն հեռացնելու ճարը գտնէ որպէս զի չաւելցնէ հիւանդին անհանգստութիւնը: Երրորդ մը արուեստով հիւանդապահ կնոջ ծառայութիւնները կը լրացնէ անխոռով ու լուրջ տրամադրութեամբ մը զոր կը դնէ

բոլոր իր շարժումներուն մէջ, Կը միանայ Աստուծոյ հետ, և բխշկը մտովի կ'ըսէ. «Այս մայրն աւելի օգտակար է քան ուէ գեղ զոր կրնամ ես տալ:» Ահա երեք կերպ՝ որով իրնան մարդիկ նեղութիւններ կրել, Կը մոռնան զանոնք, կը տաղտապին անոնցմով, կը հուսահտան զանոնք: Ընելով դործը զոր Աստուած մեզի տուած է որ ընենք, և Աստուծոյ թողով արդիւնքը, կը յաղթենք ամէն տեսակ անձկութեան և մտահոգութեան: Սա հաշապագորդ աղօթքը, «Քու կամքդ ըլլայ,» անվրդով մտքի զաղանիքն է: Քրիստոսի խաղաղութեան զաղանիքն այս էր:

Մեր գործը չէ աշխարհը շիտկել: Մեր գործն է ընել ինչ որ կրնանք մեր փոքր անկիւնին մէջ ընել, որպէս զի շիտկուի այդ փոքր անկիւնը: Իմաստուն ուսուցիչ էր ան որ, երբ աշակերտ մը անձկալից սրտով ու ցասկոտ դէմքով եկաւ ըսաւ թէ տղայոց աղօթածողովն աշխարհ լաւ չեղաւ որչափ ըլլալու էր, սապէս պատասխանեց. «Աստուած կը խնամէր տիեզերքը ձեր ծնելէն առաջ, և Աստուած կարող է խնամել տիեզերքը ձեր մեռնելէն ետեւ:» Գոհ ըլլանք մենք մեր գործը կատարելով, և ուրիշ բանի չնայինք:

Կ'ընեմ ինչ որ կրնամ ընել,

Մնացեալն Տերոյ բողով վարել:

Թ

ՀՈԳԻՈՅՆ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

«Հոգիին պտուղը այս է. խնդութիւն, խաղաղութիւն, երկայնմտութիւն, քաղցրութիւն, բա-

րութիւն, հաւատարմութիւն, հեղութիւն, ժուժկալութիւն:» Ինչպէս պիտի ստանանք հոգիին այս պտուղները: Չենք կրնար չինել զանոնք: Շինուած պտուղներն արուեստական են, իրական պտուղները կը մեծնան: «Նայեցէք դաշտի շուշաններուն, ինչպէս կ'աճին. ոչ կ'աշխատին և ոչ կը մանեն. բայց ձեզի կ'ըսեմ որ Սողոմոն ալ իր բոլոր փառաւորութեանը մէջ անոնցմէ մէկուն պէս չհագուեցաւ:» Ինչո՞ւ չհագուեցաւ: Վասն զի ոչ կ'աշխատին, ոչ կը մանեն: Սողոմոնի փառքը գործուեցաւ շատ աշխատանքով ու մանումով և անոր հագցուեցաւ: Շուշանին փառքը ներքուստ կը գործուի ինքնաբերաբար: Ինչպէս պիտի ստանանք հոգւոյն այս պտուղները: Անշուշտ ոչ թէ անոնց համար աշխատելով, այլ լոկ հոգիով ապրելով և թողով որ պտուղներն աճին: «Ինծի ինչ պէտք է ընել որ փրկուիմ:» «Հաւատա Տէր Յիսուս Քրիստոսի, և պիտի փրկուիս:» Ըրէք ինչ որ ձեզի կը պատուիրէ, և թող ինք գործէ փրկութիւնը: Ինչ պէտք է որ ընեմ Մեծ Ընկերոջ այս հաղորդութիւնը և այս հաղորդութեան պտուղներն ստանալու համար: Քրիստոսի հետեւեցէք ձեր կեանքին մէջ և իրեն թողէք ձեզի բերել հաղորդութիւնն ու անոր պտուղները:

Դիցուք թէ հիւանդ մը, երբ հիւանդանոց երթայ, ժամացոյց, ջերմաչափ և հոյելի ի ձեռքն ամէն ժամ բաղկերակին զարկն համրէ ժամացոյցով, ջերմութեան աստիճանն ստուգէ ջերմաչափով և լեզուին նայի հոյելիով, և ամէն անգամ որ այսպէս քննէ ինքզինք՝ մտովի հարցնէ թէ ախտանշանն արդեօք փոխացա՞ւ կը ցուցնեն թէ ժանտա-

տենդ, կամ ճանճատենդ և կամ թորքատապ, և ինչ որ կը ցուցնեն իր վիճակին վրայ՝ աւելի գէշ է արդեօք թէ աւելի լաւ: Այս ընթացքով պիտի չնպաստէ իր բուժման, և անշուշտ պիտի չնպաստէ իր մաքի խաղաղութեան: Ինչ որ բժիշկը կը պահանջէ իր հիւանդէն՝ սա է որ ան ինքզինք չքննէ, երբեք իր բազկերակին դարկը կամ իր ջերմութեան աստիճանը չչտփէ կամ լեզուին չնայի, և երբեք չխորհի կամ բժշկին չհարցնէ թէ իր վիճակն ինչպէս է: Ինքզինք մոռցող հիւանդը հարցում չուղղեր, կը թողու որ բժիշկն ըստ կամա բուժէ զինք կամ սպաննէ, մինչ ինք լոկ կը հնազանդի անոր պատուէրներուն՝ առանց հարցում ընելու: Համառօտիւ, ամէն պատասխանատուութիւն մերժող և ամէն հոգ բժշկին վրայ ծանրացնող հիւանդը լաւագոյն հիւանդն է և լաւագոյն կարելի նպաստը կը մատուցանէ իր բուժման: Առակին իմաստը ակներև է: Յիսուս Քրիստոս մարդոց Փրկիչն է, հոգիներու բժիշկը: Մեր գործն է լոկ հետևիլ անոր պատուէրներուն և երբեք չհարցնել իւրովի թէ ինչպէս ենք, երբեք չքննել մեր ախտանիշները կամ մեր հոգեւոր վիճակը, կամ չխորհիլ թէ արդեօք հետզհետէ աւելի լաւ կ'ըլլանք թէ աւելի գէշ: Հոգեւոր անձնաքննութիւնը գրեթէ անխուսափելի կերպով հոգեւոր մեղամտոյձոտութիւն յառաջ կը բերէ: «Ձեզմէ ո՞վ կրնայ իր հոգ ընելովը իր հասակին վրայ կանգուն մը աւելցնել» կը պատշաճի որքան ֆիզիքական նոյնքան և հոգեւոր հասակի: Մեզի չպատկանիր մեր կեանքերը փրկել, Աստուծոյ գործն է այդ: Մեզի պատկանածն է այն գործն ընել զոր ինք մեզի տուած է որ ընենք: Երբ չենք ընել

գործը զոր մեզի տուած է և կը դառնանք ընել ինչ որ իր գործն է ընել, նեղութեան մէջ կ'իյնանք:

Խաղաղութիւն և արդարութիւն կ'ուզէք: Ո՞րը կ'ուզէք արդարեւ — խաղաղութիւն թէ արդարութիւն: Միեւնոյն չեն անոնք: Քրիստոս չուենեցաւ միշտ խաղաղութիւն: Չուենեցաւ զայն անապատի իր փորձութեան մէջ, ոչ ալ Գեթսեմանիի պարտէզի իր տապալակն մէջ: Սակայն միշտ արդարութիւն ունէր: Խաղաղութիւն ունի՞ք թէ ոչ՝ դոյզն կարեւորութիւն ունի, բայց արդար է՞ք թէ ոչ՝ ամենամեծ կարեւորութիւն ունի: Եւ երբեք խաղաղութիւն պիտի չունենաք՝ զայն հետապնդեալով, այլ մի միայն արդարութիւն հետապնդելով: Խաղաղութիւնը կը փախչի զինք հետապնդողներէն: Բայց սրտի միամտութեամբ արդարութիւն հետապնդողներուն ետին կ'անցնի զաղանապէս ու յանակնկալ կը գրկէ ու կը պարուրէ զանոնք իր բազուկներով:

Մոռցէք դուք ձեզ և միայն ձեր պարտականութեան վրայ խորհեցէք: Ըրէք ինչ որ Քրիստոս կը պատուիրէ ձեզի ընել, առանց նկատելու սա հարցը թէ արդեօք ձեզի խաղաղութիւն կու տայ ձեր ընելուն կամ չընելուն համար: Կարդացէք Լեւուսն վրայի Քարոզը և ապա փորձեցէք անոր համեմատ ապրիլ: «Այնպէս թող լուսաւորէ ձեր լոյսը» Գիտէ՞ք կամ կրնա՞ք գտնել խաւարած տուն մը: Մտէք հոն և պայծառ ու զուարթ ներկայութեան մը լոյսը տարէք ձեր հետ: «Սիրեցէ՞ք ձեր թշնամիները» Գիտէ՞ք մէկը որ ձեզի չարութիւն ըրած է: Փնտռեցէք թէ ի՞նչ բարիք կրնաք ընել անոր: Ձեր ամբողջ ուշադրութիւնը դար-

ձուլցէք ամէն ժամ այն պարտականութիւնը կատարելու որ ձեր իսկ առջև կը գտնուի: Եւ երբ օրը երեկոյանայ, ժամանակ մի վատնէք պարապ պըրպըրտումներով թէ արդեօք լաւ կատարեցի՞ք ձեր պարտականութիւնը թէ ոչ: Դարձուցէք ձեր խորհուրդը վաղուան և սա հարցին վրայ թէ ընելու ի՞նչ կրնաք գտնել, որպէս զի հոգի մը աւելի երջանիկ ու աւելի լաւ ընէք ձեր այս աշխարհի մէջ գտնուելուն պատճառով: Եթէ խաղաղութիւն ունիք, ուրախացէք ատոր համար: Եթէ չունիք, հոգ չէ, դարձեալ շարունակեցէք հաստատ որոշմամբ ցուցնել ձեզի, աշխարհի և ձեր Տէրոջ թէ ի՞նչպէս կրնաք դուք հաւատարիմ մնալ ձեր անձին, ձեր նմաններուն և Տէրոջ:

Արդեօք զՔրիստոս ընդունելու հետ օրէնքի հնազանդութիւն փոխանակել է այս: Արդեօք օրինապաշտութեան նրբին ձե՞ մ'է այս: Ոչ: Օրինապաշտութեան էութիւնն է ծառայի գործ ընել ծառայի թոշակ ստանալու համար: Մենք զՔրիստոս պիտի ընդունինք իրրեւ բարեկամ և անոր պիտի ծառայենք, վասն զի կը հաւատանք անոր և կը սիրենք զինք: Աստուծոյ ընկեր ըլլալու կերպն է Աստուծոյ համար և Աստուծոյ հետ ընել գործը զոր մեզի տուած է ընելու համար, և թողուլ որ ինք իր ժամանակին և իր մեթոտներով ընէ գործը զոր մեզի տուած է ընելու համար: Մեր անձերը բարեկարգել՝ չկազմիր մասն այն գործին զոր մեզի տուած է ընելու համար: Մենք չենք կրնար մեզ բարեկարգել: Որքան աւելի ուսումնասիրենք մեր ախտանիշերը և դեղեր գործածենք մենք մեզմէ, այնքան աւելի թշուառ կ'ըլլանք և այնքան նուազ

գիտակից՝ իր ընկերակցութեան: Աստուծոյ հետ զգալի ընկերակցութեան կերպը Սաղմոսերգունցոյց կու տայ:

«Փորձե՛ք զիս, ով Աստուած, ու գիտցի՛ր իմ սիրսս. Զիս բնե՛ք ու գիտցի՛ր իմ մտածմունքներս, եւ նայի՛ր քե՛ արդեօք չար նամբու մե՛ջ եմ, եւ զիս դեպ ի յաւիտեանական նամբան առաջնորդէ:»

Աստուած թող ընէ փորձը: Աստուած թող կատարէ քննութիւնը: Աստուած թող առաջնորդէ մեզ այն փորձառութիւններուն, որոնք պիտի այրեն կըղկըղանքը և զտեն ոսկին: Առաքեալը ցոյց կու տայ Աստուծոյ հետ հաղորդութիւն զգալու կերպը. «Համբերութիւնով վազենք մեր առջև դրուած ասպարէզի ընթացքը. Յիսուսի նայինք, մեր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին:» Եթէ մենք յօժար ենք երթալ, ուր ինք յօժար է մեզ առաջնորդել, պէտք չկայ վախճալու թէ պիտի չնորոգէ մեզ, Եթէ մենք մեզ մոռնանք և բոլոր մեր զօրութեամբ վազենք մեր առջև դրուած ասպարէզի ընթացքը, պէտք չկայ վախճալու թէ ի վերջոյ պիտի չառնենք պսակը, և պսակն է Աստուծոյ հետ ընկեր ըլլալ:

Ժ

ԵՐԿԻՒՂԱԾ ՄՈՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

Եթէ մեր կամակոր չարութեան պատճառով կորսնցնենք Աստուծոյ հետ մեր ընկերութիւնը, ի՞նչպէս պիտի վերագտնենք զայն: Ի՞նչ պիտի

ընենք անցեալ մեր յիմարութիւնները, թերու-
թիւնները և օրինազանցութիւնները: Երբ մեր տնո-
ւէնութիւնները մեզ բաժնեն մեր Աստուծոյն և մեր
մեղքերը մեզմէ ծածկեն անոր երեսը որպէս զի
չլսէ, ինչպէս պիտի վերաշահինք մեր Մեծ Ընկերը:

Եկէք, նստէք քովս, և համարձակ խօսինք
ասոր վրայ:

Մեղանշած էք և կը կարծէք, հաւանօրէն
իրաւամբ, թէ չարաչար մեղանշած էք: Կը վախ-
նաք թէ կորուսած էք շնորհաց օրը, ինչպէս կ'ըս-
ուի, թէ գործած էք աններելի մեղքը, թէ թո-
ղութիւն չկայ ձեզի համար: Կը ցաւիք ձեր մեղ-
քին համար և կը զղջաք: Այս չնշանակեր լոկ թէ
դուք կը վախնաք հետեւանքներէն, թէ ուրախու-
թեամբ պիտի շարունակէիք մեղանշել, եթէ չվախ-
նայիք հետեւանքներէն: Այլ կը նշանակէ թէ մեղքն
ինքնին զգուելի եղած է ձեզի: Կ'ատէք զայն,
կ'ուզէք փախչիլ, ազատիլ անկէ և այնպիսի վի-
ճակ մը գտնել, ուր կրնաք դուք ձեզ յարգել և
ուր ուրիշներ ևս, որչափ ալ տեղեակ ըլլան ձեր
նշքքին կեանքին կամ ձեր անցեալ կեանքին դադո-
ւնքներուն, կրնան ձեզ յարգել: Սակայն թէ և կը
զղջաք ձեր մեղքին համար, թէ և կը զգուիք ու
կ'ուզէք փախչիլ անկէ, չէք կարող կարծել թէ
ներում կը գտնէք: Զեր այդպէս կարծելուն պատ-
ճառը սա է որ չունիք խաղաղութիւն, չէք վայե-
լեր ներման այն գիտակցութիւնը որու վրայ կը
կարդաք կենսագրական գիրքերու մէջ, կամ որու
վրայ լսած էք քարոզներու, կամ աղօթածողովի
մէջ պատմուած փորձառութիւններու ունկնդրելով:
Երբեմն կ'զգաք ձեր մեղքն ու անոր դառն պտու-

ղը, որ մեկուսացում է: Երբեմն բնաւ չէք զգար-
դուք ձեզի անգործ, մեռած և, ինչպէս Սուրբ Գիր-
քը կ'ըսէ, «անզգայ» կը թուիք, և ուստի կը կարծէք
թէ ձեզի ներում չկայ և չկրնար ըլլալ, ու չէք
գիտեր թէ ինչ կրնաք ընել:

Այս ամէնուն պարզ պատասխանն է թէ չատ
կը սխալիք, թէ կ'ուզէք որ արդիւնքը պատճառէն
առաջ տեղի ունենայ: Խաղաղութիւնը ներում
ստանալուն արդիւնքն է, այլ ներման հաւատա-
լուն արդիւնքն է: Դուք կ'սպասէք խաղաղութիւն
ստանալ և այնուհետեւ հաւատալ թէ ներում ըն-
դունած էք, բայց խաղաղութիւն կ'ստանաք այն
ժամանակ միայն, երբ հաւատաք թէ ներում ըն-
դունած էք: Պէտք է որ հաւատաք թէ ներում
կ'ընդունիք, ոչ թէ որովհետեւ զգացման ունէ փո-
փոխութիւն կը կրէք, այլ օրովհետեւ Քրիստոս կ'ըսէ
թէ կը ներէ ձեզի: Ինք կը յայտարարէ թէ բոլո-
րովին կ'ընդունի ամէն սնոնք որ իրեն կու գան:
Իր մարգարէն կը յայտարարէ, «Թող ամբարիշտը
իր ճամբայէն, ու անօրէն մարդը իր խորհուրդներէն
հրաժարի, և Տէրոջը դառնայ, Տէրը պիտի ողորմի
անոր և առատապէս ներէ անոր:» Պէտք է որ հա-
ւատաք ասոր, ոչ թէ ներման ուրախութեան փոր-
ձառութիւնն ունենալով, այլ՝ ուրիշներու — մար-
գարէներուն, Սուրբ Գրքին, Քրիստոսի և ամէն
դարու և ամէն երկրի Քրիստոնեաներու — վկայու-
թեան յենլով: Մինչև որ ասոր հաւատաք, չէք
կրնար հարկաւ խաղաղութիւն ունենալ, վասն զի
խաղաղութիւնը ներման արդիւնքն է, այլ ներման
հաւատքի արդիւնք:

Բանտարկեալին կը տանիք կառավարչին նե-

բուժը և կ'ըսէք, «Աղատ էք, դուռը բաց է, դուրս ելէք»։ «Ոչ,» կը պատասխանէ ան, «եթէ ես աղատ ըլլայի, այս խցիկին մէջ չէի ըլլար։ Երբ ասկէ ելլեմ, այն ժամանակ կը հաւատամ թէ ներուժ ստացած և ազատ եմ»։ Այսպիսի բանտարկեալի մը նման, ներուժ կ'ընդունիք դուք, եթէ կը զգուիք մեղքէն, ձեր ներման տեղեակ ըլլա՛ք թէ չըլլաք։ Պէտք է որ խցիկէն ելլէք ազատ ըլլալով, ոչ թէ ազատ կ'ըլլաք խցիկէն ելլելով։

Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ անցեալը, Զգործադրուած որոշումները չեն կրնար նորոգուիլ, կորսուած պատեհութիւնները չեն կրնար վերստացուիլ, անգութ խօսքերը չեն կրնար ետ առնուիլ, հասուցուած վնասները չեն կրնար դարմանուիլ, Ի՞նչ պիտի ըլլայ անցեալը։ Ահա իմ պատասխանս. Սերտեցէք երէկը որ իմաստութիւն սորվիք վաղուան համար, բայց դասը սորվելէ ետեւ այլեւս մի սերտէք։ Մեր պարտքն է իմաստութիւն սորվիլ մեր սխալներէն, առաքինութիւն՝ մեր մեղքերէն։ Ի՞նչ յիմարութիւն է այն զոր կ'ողորանք, ժամանակ մի վատնէք վշտանալով անոր վրայ, այլ բոլոր ժամանակը որ հարկ է՝ տուէք անոր դասը սորվելու համար։ Ունայնասիրութեան արդիւնք էր արդեօք թէ ազահութեան, անժուժկալութեան, ինքնահաւանութեան կամ տկար և կամակոր կամքի։ Գտէք, Յետոյ ձեր պատուին այդ թշնամիին դէմ դուք ձեզ պաշտպանեցէք երբ ձեր վրայ յարձակի նոր կէտէ մը և նոր պարագաներու տակ, Ամէնս ալ սխալներ կ'ընենք, ամէնս ալ յանցանքներ կը գործենք։ Բայց պէտք չէ որ նոյն սխալները կրկնենք, այդ է մեծ սխալը։ Պէտք չէ որ

նոյն յանցանքները գործենք, այդ է կրկնակ անպատուութիւնը։ Մոռցէք ետեւի բաները և առջի բաներուն դիմեցէք։ Ոչ ոք իր հետ կրկու է անցեալը, ինչպէս բանտարկեալը կը կրէ իր ռաքին շղթայուած գունդը։ Ոչ ոք թոյլ տալու է որ անցեալին յիշատակը խափանէ իր խաղաղութեան և Աստուծոյ հետ ընկերակցութեան վայելքը։ Աստուած կը յայտարարէ թէ ինք մեր մեղքերը ծովուն խորութեան մէջ կը թաղէ։ Մեզի համար ոչ ուղիղ և ոչ իմաստութիւն է զանոնք նորէն որսալ և նորէն ցուցակագրել։ Ինք կը ջնջէ զանոնք իր յիշատակի գիրքէն, մեզի համար ոչ ուղիղ և ոչ իմաստութիւն է զանոնք պողպատէ գրիչներով քանդատութիւն է զանոնք պողպատէ գրիչներով քանդակել մեր յիշատակի գիրքին մէջ։ Այդ ուրիշ բան չէ, բայց եթէ չհաւատալ անոր խօսքին, չվստահիլ անոր ներման, մերժել անոր ընկերակցութիւնը, Մեզի վնասակար է և անոր նախատինք է այս։ Այսպիսի ընթացք մը Պետրոսի համար պիտի նշանակէր չընդունիլ իրեն առաջարկուած եպիսկոպոսութիւնը, Յովհաննու համար չգնել այլեւս իր գլուխը Քրիստոսի կուրծքին, վասն զի քանի մը օր առաջ վառասիրութեամբ լաւագոյն աթոռը խնդրած էր Քրիստոսի թագաւորութեան մէջ, Անառակ Որդիին Քրիստոսի թագաւորութեան մէջ, Անառակ Որդիին համար մերժել պատմութեան ու խրախճանութեան համար մերժել պատմութեանն ու խրախճանութեան սեղանը, վասն զի անառակ եղած էր։ Մեր մեղքերն անգամ ետ պահելու չեն մեզ Աստուծոյ ընկերութենէն, որ կը սիրէ ներել անօրէնութիւնները։

Վերջին ակնարկը զոր Պետրոս Յիսուսի վրայ նետեց անոր մահէն առաջ՝ այն ժամանակ տեղի ունեցաւ, երբ Յիսուս Կայիափայի պալատէն Պիղատոսի ատենը կը տարուէր և երբ Պետրոսի

չրթանց վրայ կը թրթռային դեռ այն երգումներն ու անէծքները որոնցմով ուրացած էր Տէրը: Առաջին անգամ որ Պետրոս գնիսուս տեսաւ անոր յարութենէն ետեւ, Գալիլեայի ծովուն քով էր, երբ Տէրն իր աշակերտին հարցուց, «Ձիս կը սիրե՞ս», այնչափ անգամ որչափ աշակերտն ուրացած էր Տէրը: Քրիստոս յիշեց անցեալը, խաբանեց զայն Պետրոսի յիշողութեան մէջ, խորաշափեց անոր սիրտը բոլորովին, հակառակ ցաւին զոր այդ գործողութիւնը կը պատճառէ: Բայց իր նպատակն էր միայն աւելի շեշտել իր պատուէրը, «Արածէ իմ ոչխարներս»: Յետագարձ ակնարկին միակ արժէքն ապագայ կեանքի պատրաստութեան համար է: Մեզի համար աղէկ է երբեմն մեր օրերն համբել, բայց միայն «որպէս զի սրտի իմաստութիւն ստանանք»: Սակայն սրտի իմաստութիւն ստանալէ ետեւ, անցեալին դասը սորվելէ և լաւ սորվելէ ետեւ կրնանք ելլել և Քրիստոսի գործին երթալ՝ ետեւի եղածները մոռնալով և առջևի եղածներուն դիմելով:

Մեծ Ընկերը դարձեալ մեր Ընկերն է, թէև մեղանչեցինք: Այս է Աւետարանը: Ան է ինչ որ Յիսուս էր, մեղաւորներու Բարեկամը: Իր վրայ առած է մեր մեղքերուն ծանրութիւնը: Մենք մեր սէրը և հաւատարմութիւնը պիտի ցուցնենք թոյլ տալով որ ինք առնէ այդ ծանրութիւնը, և բնաւ չփորձենք իր ձեռքէն խլել զայն: Գացէք Քրիստոսի ողուով և ձեր վրայ առէք ուրիշներու մեղաց ծանրութիւնը և թողէք որ ինք առնէ ձեր մեղաց ծանրութիւնը: Չէք կրնար փոփոխել անցեալը, անոր թողէք զայդ և դուք ապագային նուիրուեցէք: Չէք կրնար շահիլ ձեր մեղաց թողութիւնը:

Ընդունեցէք զայն իբրև իր ձրի պարգևը: Յետոյ առ Աստուած երախտագիտութենէ և սէրէ ներշնչուած գացէք ուրիշներու տանիլ մեղաց թողութիւնը: Այս է պատասխանը «Ինչպէս պիտի վերաշահինք մեր Մեծ Ընկերը» հարցման:

ԺԱ

ԵՐԿԻՒՂԱԾ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է որ մենք մեզ մոռնանք և զԱստուած յիշենք: Պէտք է որ մենք մեզ մոռնանք՝ զԱստուած յիշելով, մեր նեղութիւնները մոռնանք՝ իր առաջնորդութիւնն յիշելով, միւր ձախողումներն ու յիմարութիւնները մոռնանք՝ իր աղատարարութիւնն յիշելով, մեր վիշտերը մոռնանք՝ իր մխիթարութիւններն յիշելով, մեր արցունքները մոռնանք՝ յիշելով թէ ինք սրբած է զանոնք, մեր մեղքերը մոռնանք՝ իր թողութիւնն յիշելով: Անշուշտ Մարիամ և Մարթա վառ չպահեցին յիշատակն այն տխուր ժամուն, երբ Ղազարոս իր աչտակն այն տխուր մահուամբ և այլևս չպատասխանեց քերը փակեց մահուամբ և այլևս չպատասխանեց իրենց զգուանքներուն: Յիշատակն այն լուսնին երբ Յիսուսի կոչին պատասխանելով գերեզմանի խաւարէն դուրս ելաւ Ղազարոս ու արեւոյսին մէջ կեցաւ՝ անոնց միտքէն ջնջած ըլլալու է միւս պատկերը: Անշուշտ Պետրոս այլևս չվերյիշեց տեսարանն այն վատ ուրացութիւններուն, զորս գաւթին մէջ կրակին մօտ ըրաւ ծաղրող սպասաւորներէ չըջապատուած: Յիշատակը միւս տեսարանին, ուր Քրիստոս հանդարտ ծովուն եզրը և առաւօտուն կանուխ նորէն առաքելական գործ տուաւ անոր,

հանապազորդ իր ուշադրութեան սիրելի առարկան հղաւ այնուհետեւ :

Մոռնալ և յիշել մտային միևնոյն գործողութեան արդիւնքներն են : Կը յիշենք երբ մեր ուշադրութիւնը կը հաստատենք անցեալ միջադէպի մը վրայ : Կը մոռնանք երբ մեր ուշադրութիւնը կը հեռացնենք այդ միջադէպէն : Այս ինչպէս և բոլոր մեր փորձառութիւններուն մէջ, պէտք է որ բարիով յաղթենք չարին : Պէտք է որ մեզ վնասեցնող, ճնշող ու յուսահատեցնող պատկերները ջնջենք՝ անոնց տեղ սրտապնդող, քաջալերող և ներշնչող պատկերներ դնելով : Պէտք է որ մեր վիշտերը մոռնանք՝ Աստուծոյ մխիթարութիւնն յիշելով, մեր մեղքերը մոռնանք՝ Աստուծոյ թողութիւնն յիշելով : Մեր միտքն աւելի հպատակ է մեր կամքին քան զոր կը կարծենք առ հասարակ : Յիշողութիւնն է սրահ մը, ուր պատերը ծածկուած են բազում նկարներով : Մենք կրնանք բնարել թէ ի՞նչ նկարներ պիտի դիտենք : Այս է ինչ որ Պօղոս ըսել կ'ուզէ, երբ կը պատուիրէ «բոլոր միտքերը Բրիստոսի հնազանդութեանը գերի» ընել : Միշտ աւելի դիւրին է նկարէ մը ուրիշի մը դարձնել մեր աչքերը քան բոլորովին գոցել զանոնք : Մոռացման արժանաւորագոյն բանը մոռնալու դիւրագոյն կերպն է յիշատակի արժանաւորագոյն բանն յիշել : Մեր յիմարութիւնները, ձախողութիւնները և մեղքերը մոռնալու դիւրագոյն կերպն է Աստուծոյ բարութիւններն յիշել :

Աստուածային ներկայութեան ակամայ գիտակցութիւնը՝ մեր կեանքերուն մէջ այդ ներկայութեան տրուած կամաւոր ուշադրութեան հետեանքն

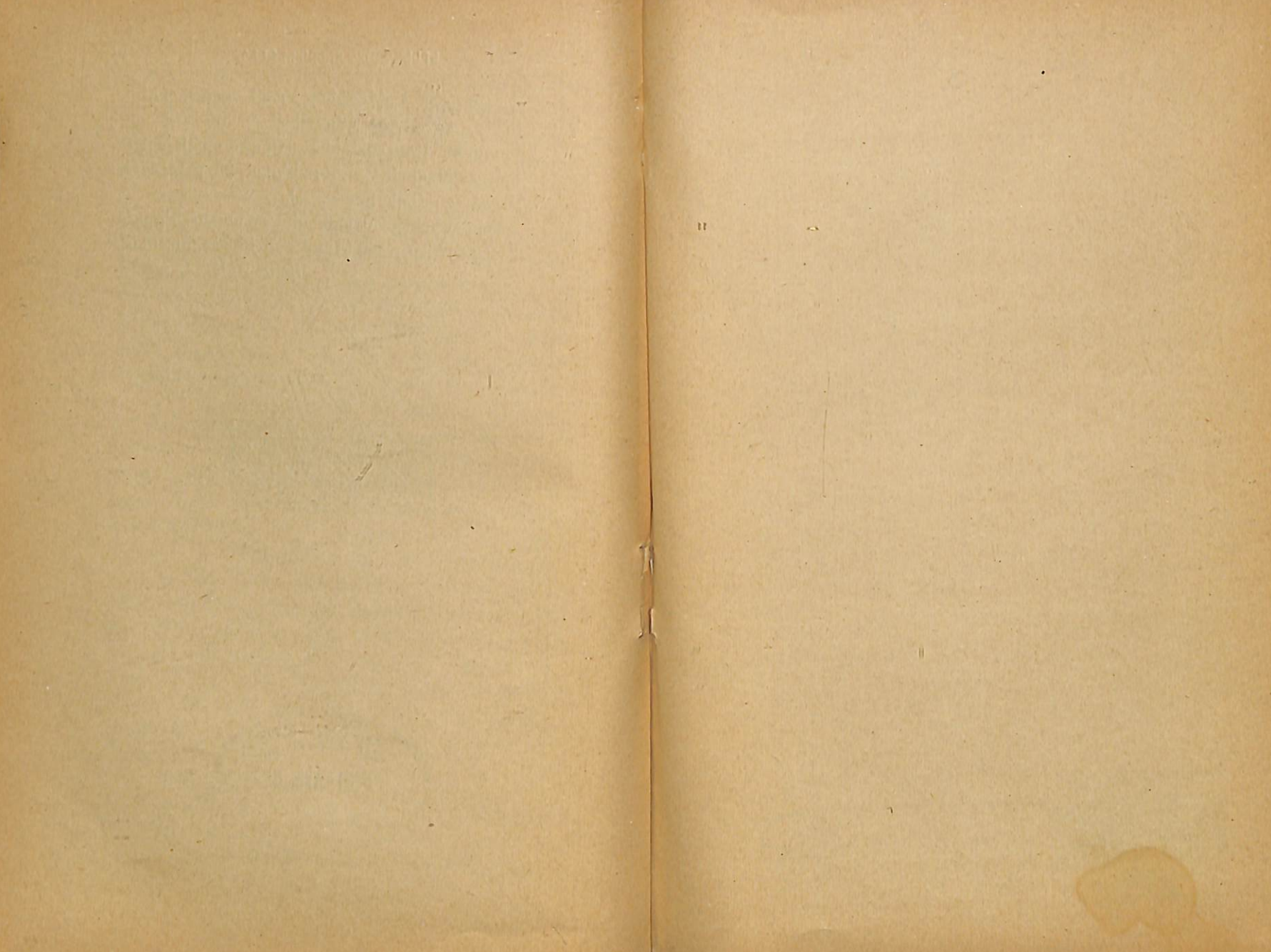
է : Եթէ կ'ուզենք որ Մեծ Ընկերոջ ներկայութիւնը միշտ զգալի ըլլայ մեզի, պէտք է որ մեր ուշադրութիւնն այն փորձառութիւններուն վրայ հաստատենք, որոնք այդ ներկայութեան վկայ են : Այս պատճառով է որ Սուրբ Գիրքն այնքան կը ծանրանայ Աստուծոյ մասնաւոր յիշատակներուն վրայ : Կրկին կրկին ուշադիր եղէք, կ'ըսէ կարծես, մասնաւոր փորձառութիւններու միջոցով տրուած իր յայտնութիւններուն, և պիտի սորվիք ըմբռնել թէ ամէն փորձառութեան մէջ է ինք : «Միտքդ բերես որ դուն ալ Եգիպտոսի երկրին մէջ ծառայ էիր, ու քու Տէր Աստուածդ քեզ անկէ փրկեց :» «Հին օրերը միտքդ բեր, անցած դարերուն տարիները մտածէ. քու հօրդ հարցուր, ու թող քեզի պատմէ. քու ծերերուդ հարցուր, ու թող քեզի պատմէ :» «Գիշերուան մէջ կը յիշեմ իմ երգս . . . Բարձրելոյն աջ ձեռքին տարիները պիտի յիշեմ :» «Տէրը ու անոր զօրութիւնը խնդրեցէք, ամէն ժամանակ անոր երեսը վնասեցէք. յիշեցէք անոր ըրած հրաշքները :» Այս վերջին համարը կը մեկնէ միւսները : Անոր հրաշքները յիշելով է որ իր զօրութիւնը և երեսը կը փնտռենք : Անոր անցեալ բարիքներն յիշելով կ'ստացուի իր հանապազորդ ներկայութեան գիտակցութիւնը :

Ասոր մէջ կը կայանայ մասնաւոր ժամանակներ ու տեղեր ունենալու կարեւորութիւնը՝ Աստուծոյ հետ մեր զգալի հաղորդութիւնը մասնաւորապէս մշակելու համար : Ծջմարիտ է թէ ամէն տեղ պէս մշակելու համար : Ծջմարիտ է թէ ամէն տեղ պէս, ամէն ժամանակ նուիրական է, և Աստուծոյն է, ամէն ժամանակ փորձառութեան մէջ : Բայց ճշմարիտ է նաև թէ պիտի չտեսնենք զայն,

եթէ չփնտռենք, և թէ միտքը զուգորդութեան օրէնքին այնքան հպատակ է որ ամենամեծ դիւրութեամբ պիտի տեսնենք զայն ամէն տեղ և ամէն ժամանակ, եթէ սովորինք փնտռել զինք նուիրական մասնաւոր տեղեր ու ժամանակներ: Տարակուսելի է որ Եզեկիէլ զԱստուած տեսնէր անապատին մէջ, եթէ տեսած չըլլար տաճարին մէջ: Քրիստոս իսկ իր մասնաւոր ժամերն ունէր աղօթքի յատկացուած: Ոչ ոք այնքան սրբակօծն է որ կարենայ ապահովապէս զանց ընել բարեպաշտական կեանքի նպաստաւոր այն միջոցները, զորս Քրիստոս օգտակար, եթէ ոչ բացարձակապէս կարեւոր, դատեց: Այս է հրապարակապէս երկրպագութեան օգուտը: Մենք եկեղեցի կ'երթանք ոչ թէ քարոզին, կամ երաժշտութեան, կամ՝ աղօթքնւրուն համար, այլ միջնորդութեան համար: Երբ երկուսեւէ հարկւր բարեպաշտ անձի հետ կը գտնուիմ, որոնք չափով մը գիտակից են Աստուածային ներկայութեան կամ թէ կ'զգան անոր պէտքը, անոնց տեսողութիւնը տեսողութիւն կու տայ ինծի, անոնց երեւակայութիւնը կը վառէ իմ երեւակայութիւնս, անոնց սրտի տենչը կը հրահրէ իմ սրտի տենչս: Այս է բարեպաշտութեան օգուտը սրբազան գեղարուեստի մէջ: Թոռնիկս ինծի այց եկած է: Ամէն առաւօտ կը տանինք զինք մօրը լուսանկարին քով և կը խօսի լուսանկարին, «Մայրիկ» գոչելով: Լուսանկարն անոր յիշողութեան մէջ կը պահէ մայրը: Անտարակոյս վտանգ կայ որ տղան իրականութեան տեղ զնէ պատկերը, Քրիստոսի տեղ խաչը: Հոս չեմ զբաղիր ես սա հարցով թէ արդեօք վտանգը կը հակակշռէ՞ օգուտը, կամ թէ արդեօք Տասնա-

բանեայի երկրորդ պատուիրանը ամէն կուռք և նմանութիւն կ'արգելէ թէ ոչ կուռք ամէն երկրպագութիւն: Վասն զի այս էջերուն նպատակը չէ վիճաբանութիւն, այլ մեկնութիւն ու բացատրութիւն: Սակայն կրնամ իմ կաթոլիկ ընթերցողներու յիշեցնել թէ իրենց եկեղեցին ալ իրենց կ'արգելէ պատկերները մեծարել և կը պատուիւրէ երբեք կենդանի էութեան փոխանորդ չհամարիլ պատկերը, այլ միայն յուշարար: Բողոքական ընթերցողներու ալ կրնամ յիշեցնել թէ զՔրիստոս բոլորովին մոռնալ կրնայ նուազ ընդունելի ըլլալ անոր քան միտք բերել զինք արձանիկի կամ պատկերի միջոցով: Տարակոյս չունիմ թէ կրնանք այնչափ բարձրանալ որ նուիրական խորհրդանշանի պէտք չունենանք: Բայց ոչ ոք կրնայ տարակուսիլ թէ կրնանք ալ այնչափ ստորնանալ որ պէտք ունենանք խորհրդանշանի:

Այս է արժէքն այն հանդարտ ժամերուն զորս գիշերը կու տայ մեզի երբեմն: Անքնութիւնը կորուսած է իր սարսափը յորմէ հետէ սորվեցայ ես նշանակութիւնը Սաղմոսերգութիւն սա խօսքին. «Յնծութեան շրթունքներով պիտի գովէ քեզ իմ բերանս, երբ անկողինիս վրայ քեզ կը յիշեմ, գիշերուան պահերուն մէջ քու վրայովդ կը մտածեմ»։ Այն մարդը որ իր անքուն ժամերն այսպիսի խորհուրդներու կը նուիրէ՝ ջնծութեան ժամերու կը հուրդներու կը նուիրէ՝ ջնծութեան ժամերու կը փոխարկէ զանոնք: Չարժիր այս կողմ և այն փոխարկէ զանոնք: Չարժիր արդեօք դարձեալ կողմ՝ խորհելով թէ պիտի կրնա՞յ արդեօք դարձեալ քնանալ, որպէս զի անպատրաստ չըլլայ վաղուան պարտականութիւններուն, և ջանալով քունը բերել թիւերու անվերջ բաղադրութիւններ կամ անի-





ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0029413

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

Արդէն իսկ հրատարակուած

	դահ.
Թիւ 1 ԿՆՈՋ ՄԸ ՀԱՒԱՏՔԸ	25
» 2 ՅՆԾՈՒՄԻ ԵՐԿԻՐԸ	15
» 3 ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄ	25
» 4 ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ	20
» 5 ԱՃՈՒՄ	25
» 6 ԿԵԱՆՔԻ ԴՊՐՈՑԸ	20
» 7 ԺԱՋԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԱԻԵՏԱՐԱՆԸ	25
» 8 Ո՛Վ Է ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ	15
» 9 ՅԻՍՈՒՍ ԻՆՉ ԿՐՆԱՅ ԸՆԵԼ ԶԻՍ	15
» 10 ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՍԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐ	15
» 11 ՄԵԾ ԸՆԿԵՐԸ	50

Հրատարակելի

Թիւ 12 ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԱՒԱՏՔԸ

